

PIONER

№11
1939

Qanb qandas elim dos,
Ukraina, Belorus,
Merij, ilon senjij,
Senij, ilon, merij! / Gambol /

Qazaqstan LKCS Ortalyq Komitetiñiñ balalar usyn aýna vjg syqarǵy tǵratyn kerkem әdәbiet qurnaly

Журнал „ПИОНЕР“ орган ЦК ЛКСМК, 1-й год издания.

XXII СЫЛ

1917 сыдың октябрьнде, bolcevikter partiasynñ danystrandyq basqalyqymen vjzdjñ eldjñ cymbsylar men carualar sotsialistjk revolutsia çasad. Eldj cymbsctavь özj viledj. Çer, onьñ ken qalyqtar, zavodtar, fabrikalar qalq dәuletjne ainald. Qalqtn mereij ystem volьp, sol kynderden vasar zor cattyqtn qūcaqьna endj. Vjzdjñ eljmjzde sotsialistjk ũb Oktabr revolutsiasynñ çenijmen — vykjl çer çyzjndegj adam valasynñ qoqamdyq qūrylysy vjrymen vjry sьspraytn ekj lagerge velyndj. Mūnьñ vjry — dәrmensjz, tozьp qūruqa vas igen kapitalistjk sistema da, ekjncjsj — qūdjretj kycij, qaulap esj, nyqaja tysken — çenjmpaz sotsialistjk sistema. Būl çenjs — çana dәujrge — çer çyzj proleariattarь revolutsiasynñ dәujrjne ken çol actь.

Revolutsiaqa deijngj әlsjz, mәdenietsjz, ũlt arazdyqьnyñ ordasь, cet el kapitalisterjññ aiaq astь volqan mygedek Resei, kәzjy proleariattyn çer çyzjlyk revolutsiasynñ vazasьna, çengen sotsializmññ mьzqьmas verjk qamalьna, dynie çyzjlyk imperialistjk soqьsqa qarsь veivjtcjlyk saiasatynñ dәiektj ũltqьsьna ainald. Adam valasyn sūrapь qanqa ũcьratatyn maqnasьz imperialistjk çana soqьsqa çol vermeuge kyc salatyn, veivjtcjlyktjñ quattь tjregj volu tek vjzdjñ eljmjzdyq qolьnan keljy otyr.

Polca pandarьnyñ ezujnen kәz çasь kәl-gәsjy volьp aqqa, qanьvjr vaurlastarьmьz — Batьs Ukraina men Batьs Belorussia envekcijerjññ emjrne qaterlj qauьp tәngen kezde, olarqa tьsqandьq dol sozьp, olardь qьqьnnan, açaldan aьrьp, vaqьttь tьrmьsqa çetkьzgen de — vjzdjñ ũb sotsialistjk memleketjmjz, onьñ

Lenin — Stalin partiasь vastaqa, ũb Stalin vastaqa ykmetjmjzdyq danystrandьq saiasatь. Vykjl eljmjzdy otken XXII сыl voьna tavьstan tavьstarqa çetkьzjy, әrkendetjy, varьq envekcijerdy, sovet çastarьn vaqьt vesjgne volьp, mәpelep esjry kele çatqa da osь saiasat.

Quattь sotsialistjk otan, bolcevikter partiasь, ũb Stalin, — mjne, vjzdjñ cat tьrmьs, vaqьttь emjrymьzdyq qainar vūlaqь, mәdenietj molcьlyq vai tьrmьsьmьzdyñ meirjmdj aьp asqar ata-anasь. Sondьqtan da, eljmjzdyq ylkendj-kьcjl sanalь azamattarь әzderjñ vaqьttь emjrge, sotsializmññ tamaca tьrmьsьna çetkьzgen Lenin — Stalin partiasьna, sotsialistjk ũb Otanьna asa syjspencjlykpen qaraidь, әteqadjrlep silaidь. Bolcevikter partiasynñ jsj usyn — envekci qalqьmьzdyñ qamь usyn, sotsialistjk otanьmьzdy nyqajta veru usyn — eljmjzdyq әvjr azamattarь en arьsь çanьñ quuqa da jrkjmeidj. Mjne, naqьz çalьndь sovettjk patriotizm. Otanьna, eljne, basqьlarьna degen qalqьtyq patriotizmdj, ottь sezjmdj, sarqьlmas quattь, çenjmpaz kycij vūqa deijñ tarix vjlgен emes. Būqa dosьmьz tygj, dūspandarьmьzdyñ da kәzj әvden çettj.

Vjzdjñ eljmjzde — Qalq, Otan — Vaqьt — Sotsializm degen ataular vjrynen vjryñ auruqa kelmeitjñ vjrgе әsken, vjrgе çasaitьñ igjlyktjñ ũqьmь. Vjzdjñ vaqьttь çastarьmьz, qūrmettj qartьqьmьz, molcьlyq mәdenietj tьrmьsьmьz — vәrj de osьqa tьqьz vailanьstь. Mjne, osьnyñ vәrjne vjzdjñ qolьmьzdy çetkьzgen Lenin — Stalinññ vasqьlyqь, Leninizmññ çenjsj. Būl çenjs vjzdj — kommunistjk qoqamnyñ tolyq saltanat qūruqa dәujrjne — sot-

sializmññ ekjncj stadiasь kommunistmьge çetkьzjy, onьñ qьzьq dәureññ syrgjedj.

Kommunistjk qoqamdy ornatusьlar da, onьñ zattьq igjlygьñ kәretjnder de — eljmjzdyq vaqьttь çastarь voladь. Būl çәnde — „...Kommunistjk qoqam qūrudьñ naqьz mjndetj belgijly maqьnada dәl çastarqa tietjñ mjndet, deuge voladь“. (Lenin, Syqarmalar, XXX tom, 403 bet).

Sovet ykmetj men bolcevikter partiasь eljmjzdyq ças әspjrymderjññ kommunistjk tәrbiesjne, oquьna çana vasqa da qaçetterjne erekce kәnj velyp, yzdyksjz atalьq qamqorьlyq etjy otyradь. Sondьqtan da, eljmjzdegj әldenecе milliondaqa çastar qьlymnyñ, vjlymnyñ aluan salalarьnyñ cьndarьñ çenjy aluqa qaçьly quatpen kьrjude. Olardьñ oquьna varьq çaqdal çasalqa. Әsem salьnqa ken, taza, çarьq, çьly, kәrkem әldenecе on mьndaqa mektepter, tegjñ oqu — mjne, osьnyñ vәrj vjzdjñ çastarьmьzdyñ qolьnda. Sovet mektevj — qьlymnyñ, vjlymnyñ, mәdenietjñ, kommunistjk tәrbienjñ — alyñ vesjgь, qьzqa dykenj. Būlar eljmjzge, sotsialistjk qūrylystarьmьzqa çьlma-çьl on milliondaqa vjlymdj, sanalь, çalьndь patriottar, әnerlj kadrlar daiarlap veredj.

Mūnьñ özj sotsialistjk qūrylystьñ, әsu qarqьlyna sai keljy otyruqa tijs. Әitkenj, qьlymi kommunistdy qьlymnyñ, texnikanьñ kәzjrgj tavьstarьn tolyq mengermei qūryp aluqa mymkьñ emes. Sondьqtan da, vjzge, vūl ũb jstevalyq emjryne su qandal qaçet volsa, vjzge vjlym, texnika dәl sonal qaçet ekenjñ eljmjzdyq әvjr çastar tolyq tysjnuj tijs. Sotsialistjk qūrylysqa

qatnasu sovettjn əvjr azamat-
tarь ucjn vaqьt, əj avroi. Əngme
sol qatnasudan kommunistjk qurь-
lysqa tietjn paidanьd mol volьnda.
Munь orьndau ucjn adaldьq,
vlijmdijjk, texnikanь vju, envek
tərtjvjn saqtau kerek. Eger de, vjz-
djn mekteptegj oqucyar, pionerler
oquca, qoqamьdьq jsterge osь vas-
tan kommunistjk qatnas çasasa,
olar əskende de ənjmdj envektjn,
sanalь tərtjptjn tamaca ylgjlerjn
kərsətetjnderjne esvjr cek keltjruge
kelmeidj.

Uь Oktəvr çənjstjn eljnzdjn
envekcjlerj tinqьc ret 1917 çyldьn
oktəvrjnde qalqьtьq, internatsional-
dьq saltanattь mereke etjr qarsь
alsa, vostandьqqa qolь çetken envek-
cj qalqьtьn çənjst, quanьc, cattьq
ynj vykjl əlemdj tjtjrkentse, ondaqь
otnaqan memleket çənjmpraz, quat-
tь kycke ainalьp, vykjl çerdjn altь-
dan vjrnjnde sotsializm ornattьp al-
qan, Oktəvr merkesjn XXII ret
toilar otьrqan envekcjlerdjn, da-
vьь varьtьq elderdjn parazit tapta-
rьn qaltьratьp, çet eldegj envek-
cjlerdj vostandьq kyreske çumь-
dьratьn demeu voladь.

Vykjl eljnz volьp, çьlma-çьl uь
merekege ьlaibqьtь silьqtar tartadь,
oidaqьdai kytjnjp əzjrlenedj. Me-

rekenjn mazmunь qandai zor, ken
volsa, oqan daibndalatьn tartular-
dьn da aumaqь sonдай ūcan-tenjz.
Məselen: oqucy balalar savaqtarьn
otlicno oqumen, kommunistjk tə-
vienj voьna kəp sьnjrumen, mek-
teptegj qoqamьdьq jsterge çaqьc
qatnasumen qarsь aladь.

1917 çyldьn oktəvrjnde volqan
sotsialistjk uь revolutsiadan berj
ətken XXII çyldьn saiasj, ekonomj-
kalьq mazmunьpьnd vaibьqь ekj
qasьrqa siqьsьz. Bül uaqьtьn jcn-
de eljnz mədeniet, ekonomika
çənjnde aldnqь qatarь kapitalis-
tjk elderdjn vərnj de vasьp ozdь,
otan qoqau jsnjnde çer çyzjndegj
esvjr çaudьn tjsj vatraitьn vjrden-
vjr berj kycke ainaldь. Vjzdjn
sotsialistjk memleketjnzdjn na-
çaqailь, quatь qairatьn kapitalistjk
memleketter amalsьz moьndadь.
Eljnzdjn saiasj, çaruasьlьq damuь-
nьd nətiçesjnde vjzde kəzjr tarixta
vürьn volьp kərmegen çana çumьs-
cь, çarua taptarь, sovettjk çana
intelligentsia tudь.

Bular qalalarьmьzdaqь, indus-
trialь ortalьqtarьmьzdaqь əndjrs-
terjnzdjn, oqu orьndarьmьzdaь,
kolhozь aul, derevnelerjnj təvje-
lenj, sotsialistjk qurьlysqa velsene
qatnasu ystjnde əskən—sotsializm

qurьlyscьlarьnьd mol altьn qolь,
olar vjzdjn vaqьtь çastarьmьzdaь
əke-çecelerj, aqca, aralarь. Būqar
vjzdjn pionerlerjnz, oqucy çastarь-
mьz maqtanubna vden voladь.

Uь mereke—Oktəvrdjn çjrmə-
ekj çyldьq toь — vьl eljnzde
envekcjlerdjn saiasj velsendijlgj
erekce kəterjlp, tvorcestvolьq ky-
quatь tasqьndai tysken çaqdaida
əttj. Bül əte zandь. Əitkenj, vüdan
vjrnese ai qana vürьn BK(B)P pьn
tarixi XVIII siezj volьp əttj. Eljnz-
ge sotsializmnen vjrtə-vjrtə kom-
munizmge ətudjn aivьndь program-
mazьn çasap verdj. Eljnzdjn varь-
lьq çərnjnde de envekcjler deputat-
tarьnь çərgijktj sovettjrn sailau
naqcazь qьzu çyrj çatь. Mjne,
vьsьndь vəj de—eljnzdjn envekcj-
lerjnj saiasj velsendijlgjn, əndjrs-
tegj qarqьlьn kyceite tysuge qanat-
tandьrьp otь.

Mektepterdegj pionerler, oqucy-
lar sanalь tərtjptj nьqaita tysj
savaqtь otlicno, çaqьc ylgjru y-
umьtlyub qacet. Munь orьndasa,
balalarьdьn munьsь merekege laibqьtь
silьq voladь.

Sotsialistjk uь Oktəvr revolüt-
siasь çasasьn!

Leninizm çasasьn!

Uь OTANDь SYIEMJN

Erkjn əsjp cattьqpen,
Quanamьn, kylemjn,
Quandьrqan, kyldjrgen,
Uь otandь syiemjn.

Məngj əcpes vaqьtqa,
Vərnjne men iemjn.
Būqan menj çetkjzgen,
Stalndj syiemjn.

Адаев Ергес.

(Qьzyl-Orda, 1-mai mektevj)

OKTƏVRDJN UьLMьN

Səndj dynie mol dəulet,
Vjzde cattьq, vjzde vaq.
Erkjndep əskən ūlandar,
Qьzьqьtь əmjr raqat.

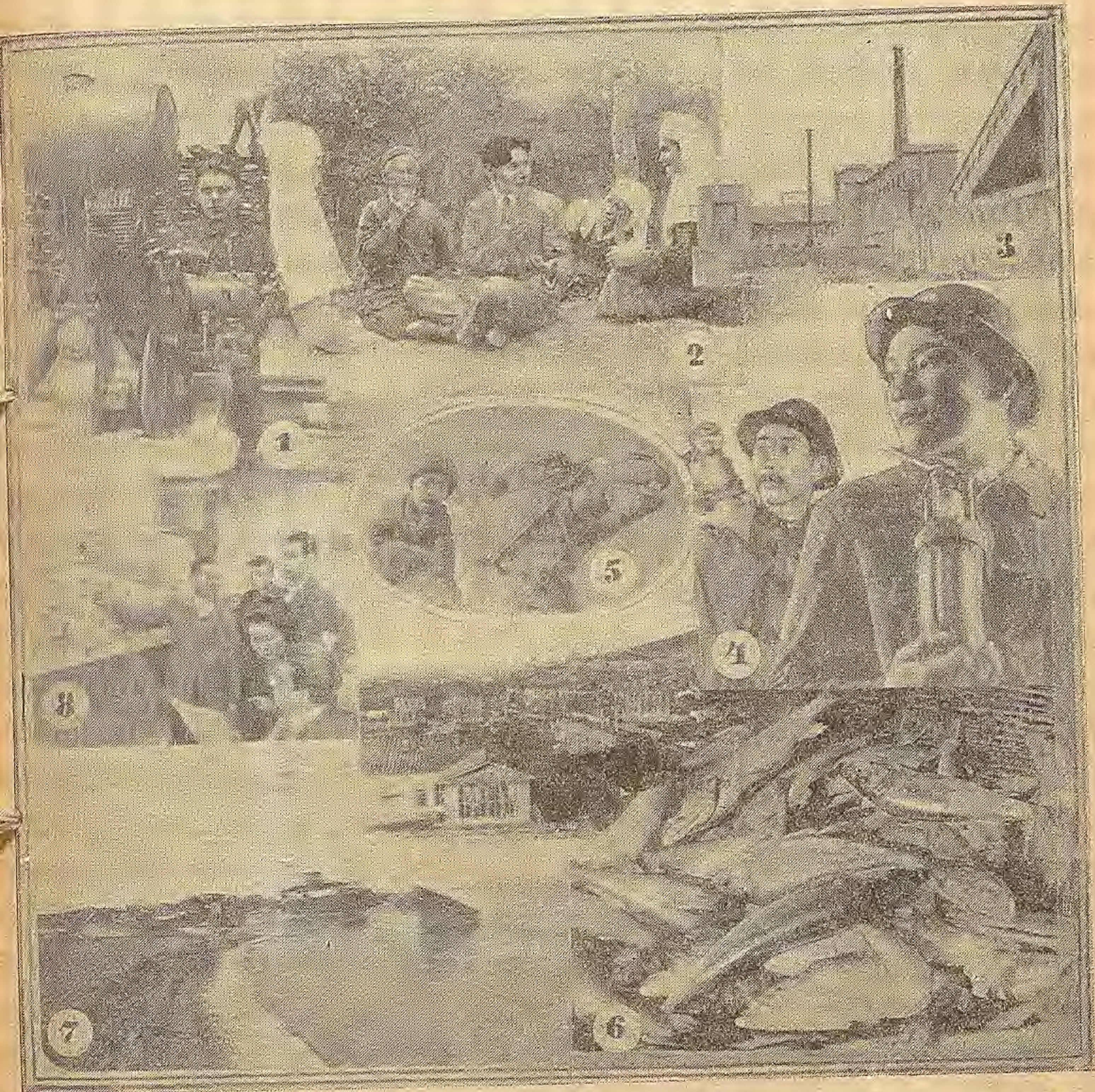
Çьnьqьtьrdьn volattal,
Uь Oktəvr nürь anam.
Saianda əskən darqan vor,
Əzjnnen tuqan men balan.

Сарқытбаев.

(Çarma audanь, Georgievka selosь)

...Stalinnjn tuymen,
 ...Orjske qartap mal toldb,
 ...Tenjzdei egjn calqbd.
 ...Kömjrjm taudai yijldj.

...Mūnaiym aqtv vūlaqtai.
 ..Dalamdь vastь temjr çol,
 ..Otanьm volat çamьldь.
 ...Almas semser taçьndь.
 (Çamvūl)

1. Aqmola-Qartaly temjr çol qurьlysynda. Surettegij reljstj kesu. 2. Qazaq SSR Ūly Sovetijnj deputaty, komsomolets Xairolla İbraev çoldastyň sailaуыlar men әngimclesjр отырань. 3. Balxas mьs kombinatynda vaitu fabrigijnj korpusь. 4. Qaraqandy kɵmjr basseijnijnj Kirov çoldastyň atьndaqь saxlanьy zavoiçikterj. 5. Otanьmьzdyn vайьoьyn qoroaitьn volacaq çaunger. 6. Balxas pristanь, Balxas valьoьь. 7. Ridder qalasьny çimьselyar poselkesijnj çalьp kerjnjsj. 8. Qaraqandy kɵmjr basseijnjnde ças mamandar texnikanь mengeru yejn kyresude. Ças macimistjn macinenjn çastjlerjnen ekzamen berjр turoqanь. Foto ocerjk Akmolinskidjkj. Montaq Kudrəcovtьkьj.

X. SAQABAEV

QЫZYL ARMIA OLARDY AZAT ETTI

Tünçyrağan dala selk ettj de сыһнаи çөнeldj.

Ne voldь?

— Вақ ра, әлде сор ма? Өмјг пердесјг асатын меңгјл çеткен çоқ ра, осы?— dedj sol eldj çürt-сыһды.

Qalq qamьn oilamattьn opasьz-dar qalvalaqtar pаnа jzdedj. Соқақ-тақан соңарлар сүқанаққа соңқыр-vas sauqaladь. Агам ріқы овырлар-мен оныз да отаса алмай ағанда-сыр келген çürt, вүлқыһыр-вүлқыһыр қалқанда, урей ісқан сјркеілердјг сјрген оғдасыһың оғаньн сығарды.

— Вақыт, саған vas іемјз,— degen ун сықты Ватыстан.

* * *

— Менреу қыстақ мең-зең. Күңкүл estjledj.

— Qadьrsьz qaiuandar, aqьbь galocqa otьrtь ma, olarqa el ne kerek, çer ne kerek.

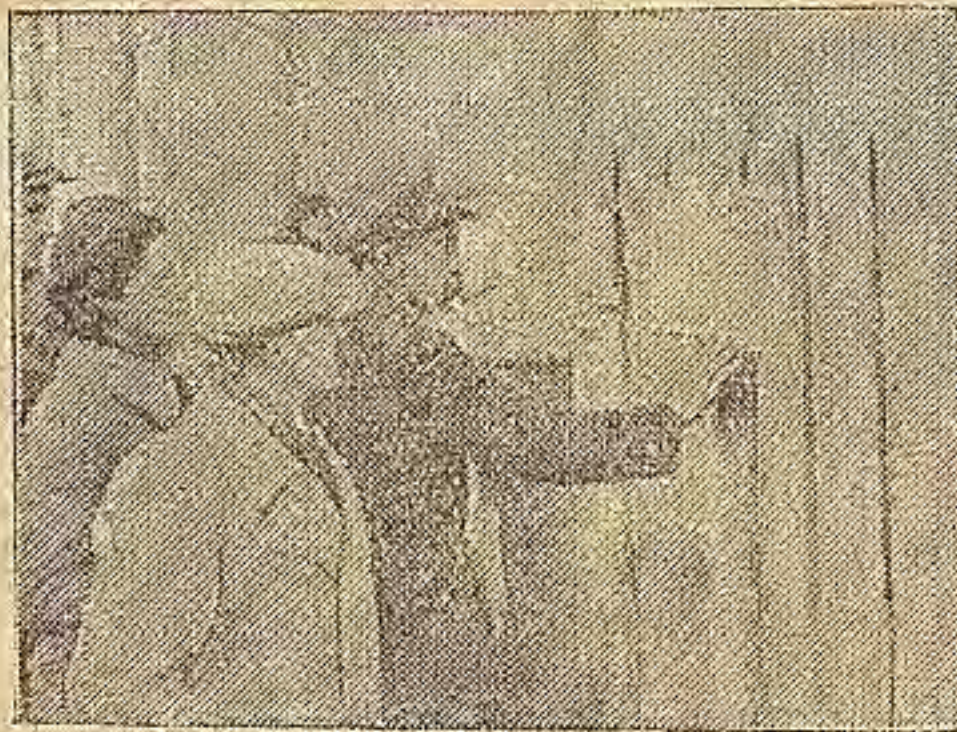
Күңгјрт yide отьрқан ekj adam-ның күвјглескендегј сөзј осы. Асыль, ьзаль.

— Esjн vjлmes eser soq, aqьmaq bastarqa el tјzgјnјn ұstau qaida, odan arman...

Kektesken çauьna пәlet aйтьр отьрқань volmasa, endj ne jsteu kerek degen мәселенј вүл ekeuj торсылақан çоқ. Bјraq, вүлардың да-уыкен vјг унјтј var. Tap sol sekunde, odan унјттenu de, кyder yzu de neqайы edj.

— Олар erkek emes ebelek, көsem emes көебек, voldь. Eldj түйыққа tјrep kettj.

Осыль aйть да, ekeuj de yndeme-dj. Tünçyrağan, del-sal, мең-зең. Сыһрау oida. Көз алдарында volьp çatqan ауьр çақдай. Соқыс... Polca әскерј talqandaluda. Армияның el jсінде ecқандаи syienjс, таianьсь çоқ. Ykmet eldj tastar, өздерј qac-ть... Ensesj tysken el оныз да kyize-lude volatьn. Astьq tapcь. Polәk-тьң çelөkre delqұлыларь belorus pen ukrain епбексјлерјне ne көr-setpedj. Tonap, talap alatьn. Çürt-ть çүтқа ducar etetjн. Вүлардың ұlt-тьқ veinesjн çоiuoqa ainalдырқандь. Balalarьның көрсјлјгј ana тјлјнде оқытмайтьн. Вүқан кyіjnјр, қьп-çылақандар, cerlenјр паразь vol-qандар çавьлатьн, атылатьн. Çetdјг құнарлысьн, сүраилысьн соңарлар іемденетјн. Сағуалардың paidalana-

Smorgon mesteckasьnda Uaqьtca vasqar-manьң qūlaqtandьғыһн оқыр түрқандар.

тьн çerj ұltарақтай-ақ volatьn. Be-lostok, Lvov сияқты қалалардақылар Varcavadaқылардан әлде qaida ауь çүмьс jstep, аз çалақы alatьn.

Вүл ekeujн de kektendјrјр, өctes-tјretjн осы тақыһық.

* * *

17-sentәbr!

Kүlmјндеgen elden saңқыldap сыққан уңге күңренјр çatqan әlem qūlaq tјge qaldь:

„Varcava endj Polca memleketj-nј astanasь voludan qaldь... Polca qalqьn qannen qapersjz vasьларь qaңқыртьр tastar kettj..“

Ukrainдыqtar, belorustar vјzven vјr vaurlar. Олар panasьz qaldь. Bјz olarqa тьысқандьқ qoьmьzды sozamьz, qorqaimьz. Maғqamatь-mьzdan maғrұm qaldьmaimьz.

„... SSSR ykmetj tanertен Polca-ның Mәskeudegј elcjsjне nota tapsьrdь, ol notada Sovet ykmetj QЫZYL Armияның vas komando-vaniasьna әскерler cekaradan өtјр, Vатыs Ukraina men Vатыs Belorus-sia qalqьның өmјrј men mylkjн өзjнјг qorqauьna alu тураль әmјr vergenјн vјldјrdj“.

Ykmetjmјzdn vastьqь Molotov çoldastьң осы тарихи сөзјне mil-lionдақан sovet qalqь vјг ауздан:

— Dүгьs-aq!

— Bјzdјң daңқты, quattь QЫZYL Armиямьz вүл әmјrdј qұrmetpen оғьндайтьндьды çausьz!

— Ylkender çümьstь vürьnoь-
dan da çaqьstьmьz, — dese, bala-
lar, çastar:

— Savaqьtь tek otlicno oqimьz, —
degen sert berijsь çattь.

* *

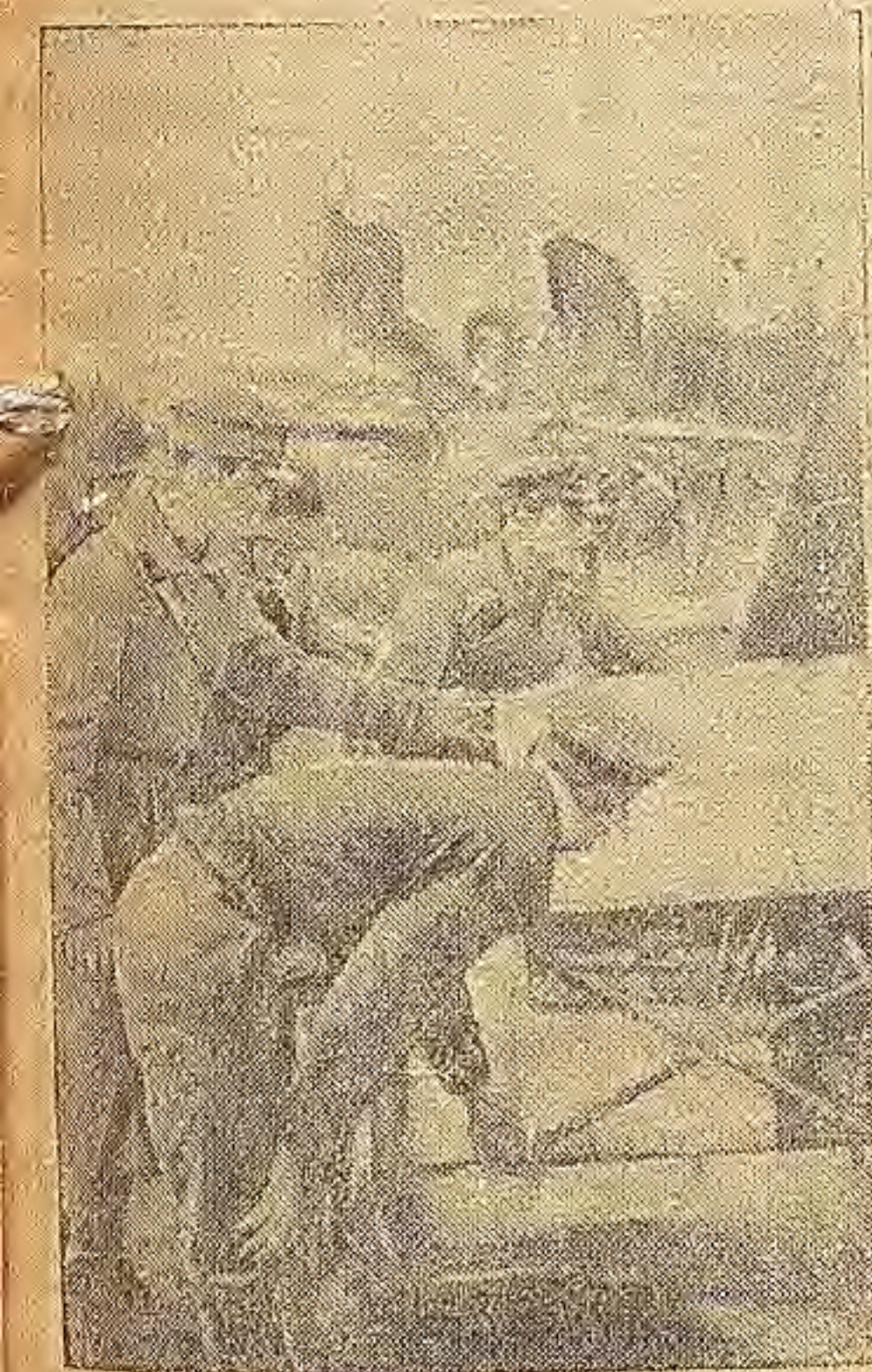
Minskiden sьqьr taqtaidai tyzu
cossemen kele çatqanda, onь ekь
çaqь da qalь çьpьs, orman. Onь
icьnen əljьsqan da çorqalamaqan
tərijdь.

Kyz. Alma pьsken saq. Qalьn
orman kəgьlçьm volьp kərijnevəidь,
alьstan qaracьqanda çьp-qьzьl kьləm
tyrijndəi. Çaqьndaqanda tегenedəi,
partqa ьqsas çьzьl alma... Osь vau-
vaqcanьn arasьn tьlьp ətetьn daq-
qьl çol arqьs vьzdьn əskərlərdьn
Batьsqa qarai çьrьp çatqanьna vьr-
necə kьn voldь. Qalьn qol samsa-
qan almanьn arasьnan ətse de vьr
vürьnoь sьpvaqan, vьralma çьlьpva-
qan!

Nege olai?

Əitkenь, vьzde Armia—qalqьtkь.
Olardьnoь, sezьmь, əreketь—qalq-
ьn qamь. Çaungerler vьzde məde-
nietь, adamgerçьlğь kьctь, adal-
nietь, qalqpen qalь vьr. Olar qalq-
qa çianat etu degendь vьlmeidь.
Qalq mylkьn, qoqam mylkьn kəz-
dьn qacьsqьndai kəredь. Qorqai-
dь, saqtaidь, kызetedь.

Polca men vьzdьn cekaradaqь
vürьnoь belğь osь kьnde çoq. Onь

Bьzdьn çaungerlerьmьzdьn poləktьn
qiraqan samoletьn qarap çatqanь.

Olardь Qьzьl Armia çat etti. „Iskusstvo“
vaspasьnьn sьqarqan plakaty.

vьzdьn qьzьl əskərlərdьn vьr
komandirь çьlьp aldь da, vьrge
ala kettь. „SSSR“ degen çazьv var
aqacь ol macinaqə salьp çatьp:

— Partia men ykmet qai çerge
aragьp qada dese, sol araqə osь
cekara belğьsьn əz qolьmьn qada-
mьn, — dedь.

* *

Taң attь. Aspaң aсьq. Sьqьs —
qьzьl partia! Kьn kəterəldь... Dere-
ne çana çana oiandь. Bьraq, dьr-
kьrep, torьlar kəsege sьqьr çatьp.
Ənkeigen kərь, ənbektegen çasqa
deijьn vьr vürьcta toptalьp, coqьr-
lanьp tьr. Yreilenьp, seskenьp tьr
ma, əlde çadьrap quanьp tьr ma?

— Ras, qьzьldar deimьn, — dedь
toptьn icьnen cəttana səiler vьren.

— Napaьq pa, napaьq pa?
Bular əzьrge osьndai toqьmalь
oida. Qorqu da, quanu da adam-
nьn icьkь dьniesьne vьrde əser etedь
qoi, adam əzьne çamanьsьlqan
gərь, çaqьsьlqьtь ikemde bermei me,
mьnau çürtьn vasьm çaqь kəzьrğь
oi, sezьmьn quanьsqa qarai vьl-
dende.

Alçasqan çoq bular. Kele çatqan-
dar sьpьnda da vaqьt pen quanьs
əkele çatqandar. Azattьq, tendьk,
vostandьq əperetьnder. Mürətiarьna
çetkьzetьnder. Kəptьn kəkeijьndegь
armanьn oьndaitьndar.

Qьzьl əskərlərdə əndetьp çetьp kel-
dь. Coqьrlanqan çürt məz-matram.
Qьzьl əskərlərdə de ecqandai zьl.
qoqanloqь çoq. Sьpəisь, ədeptь,
çumsaq. Bьrjəne-vьrjə qolьn aсьp,

qьsaqьn çatqandai, çьlьkəlese
kettь.

— Tuьsqandar, qalьvьr vaurlar,
zastarьna tuqan aur kьnde, elge
təngen qaupьt kezendə ykmetterьn
senderdь qanqьrtьp qacьp kettь.
Əçelğь dьsranqə eldьn, qalqьn,
ətannьn qaçetь de çoq qoi. Sen-
lerdьn moьndarьna mьnьp, əzьp,
çanьsqa anam tamaq qorqaular
edь qoi olar. Senderge tuьsqandьq
qolьmьzde sozqan vьz. Qorqauqə,
pana voluqə, saqtap qaluqə kel-
dьk, — dedь vьzdьn armianьn saiası
çetekçьsь.

— Qoc keldьnder, sender elğь
ymьtьmьz, çьrma çьldan vьrğь arma-
nьmьz sender edь vaqьt ielərь, —
dey vastadь qava saqal çydeu qart.
Mьnau çana atqan tanmen, qьzьl
sьtəilь kьnmen kь'mьn qaqьp kel-
gen vaqьt vaurar! Selvor aqqan
kəz çastь kərьpsьnder, ьnьrsьqan
zailь yndь esь jpsьnder, vərekeldь,
quanьsren qarsь al-mьz, panamьz
volьndar, vьz endь qandь valaq
pandarьn, çoi çelke conçarlarьn
qulь emespьz, çolan məngь qulь-
dьq, vaqьttə eldьn semiasь volimьz!
Bьzdьn qamьmьzde oilaqan, danьs-
ran qamqorçьmьz ьlь Stalinge
çalьndə sə'em, sansьz taxmet..
Çasandar, Kimьn erçyrek ьpraq-
tarь!

Osь-aq eken, çürt gyl əkeləp,
qьzьl əskərlərdə ьstətp çattь. Gar-
mon oinadь. Əlen aitydь. Bь
vilendь.

Qalq toьl Talai çьldan vьr aitu-

Bьzdьn çaungerlerьmьzdьn azat bolqan
qalqqa „Pravda“ gazetьn ylestьrьp tьrəqanь.

klastan quьp, kelemeçdemeidj“, — deidj ol jcjn.

Nillaњь әke-cesesj belorus. Әkesj cūqa zavodьnda cūmьs jstaidj. Tavьsь semiaqa çetpeidj... Būlar yide oьroqanda ыqj özderjnј ana tјjnde sөilesedj. Al, Nilla mektepte çazsa da, oqьsa da, polәk tјjnde çazadь, oqidь. Oqьtusьsь balalar pererivke cьqqanda olar men ana tјjmen sөilesedj de, klasqa kjrgende polәk tјjmen sөilesetjn.

Nilla klasqa kjrgende balalar çinalьp qalьrtь, Liva deitjn oqucь qьzdь varьqь qorcar alьrtь. Ol, alьna vјr paraq qaçazdь çairьrtь da, qьzьl әskerler silaqa voiaubь, cөtkjsjn көсетjр oьr eken.

— Balalar, — dedj Liva, sender dьbьrlamaңdarсь, көzjр vјrnәse çasaibь.

Balalar aitqanьndai cьmdai voldь. Liva çalpaq qaçazqa yлken etjр qьzьl cūldьz çasadь, oьndь ortasьna әsekeiler oьrьp valqa men oraqtьndь suretjn saldь. Liva da vasqalar da vūqa mәz volьp, qavьrqaça cegeledj.

Qoңrau soqьldь. Balalar oьgnьna oьrьsa qaldь. Klasqa mūqallima kjrdj. Çairañ qaçadь. Balalarmen amandastь. Būrnьqьdai polәk tјjmen sөilegen çoq. Ol, qavьrqaçadan çanaqь qьzьl cūldьzьdь, „Bјzdn әkemјz Stalin çoldas“, „Bolcevikterdei mьqtь, kycьtj volu ycjn çaqсь oqimьz“ — degen ũran-dardь oqьqanda, mūnь jstegen balalardь cьp ьqlasьmen mьqtar syidj.

Ol, kece Belostok qalasьnьd zialьlarьnьd, oqьqandarьnьd vas qosqan yлken mәçlјsјnde Uaqьtca vasqarmanьd predsdatelј Gaisin çoldastьnd sөzj çairьnda әngjme aittь — „Būdan ыlai, — dedj mūqallima, — әvјr vala oqьqan ycjn vūrnьqьdai aqь tөlemeidj. Oqьp vјlјm alu memleket qarçьsьnan cūmsaladь...“

Būl mektep qalanьd cetjnde edj. Mūnda vūrnь ne varь 85-aq vala oqitьp. Al vugjn, savaqтьnd çanadan, alqac vastaloqan kynj 155 vala keldj. Çaça kelgen balalar ыqj cūmьsьzdardьnd, kedej, vatraqtardьnd balalarь. Būlar vūrnь mektepke tөleitjn aqсань tava-almal, oqucьz qalqandar.

— Kecegь mәlјmetke qaraqanda, — dedj mūqallima, osь Belostoktaqь 107 mьd adamnьd oьz mьdnan artьqь cala sauattь eken

Ровно qalasьnьd (Batьs Ukraina) tūrnьd qaldь vјrnьcј ret qoilqalь çatqan „Vyborg çaqь“ degen sovet kino-filmjnә aficesjn oqьp tūr.

de, segjz mьd vјr çyzь qat tanь-maitьndar eken. Mūnьd sevevј, tūrnьstьnd nasarьqь, qat tanu ycjn көp tөlenetjndјgь. Misalь, aibьna çyzь somdai qana tavьs tavatьp cūmьsь balasьp oqьtьru ycjn aibьna 20 som tөlese, aibьna ves-altь mьd kjrјs kjrgјzetjn sәudeger de balasьp oqьtьru ycjn 20 som tөleidj. Oilandarсь, tūrnьsь nasar cūmьsь tapqanьp mektepke tөlei me, kijm, tamaqьna cūmsai ma?

Mūqallima Sovetter Soiuzь turalь sөilegende, balalar vјrnьnen son vјrј sūraq qoia vastadь.

— Sovetter Soiuzьnda cūrtьndь vәj de vaçьtta, quanьcta tūratьndьqь qalai? — dep Nilla sūraq qoidь.

Mūqallima oqan keçeitjр çauar verdj.

Qoңrau cьldьrladь. Savaq alaqtaldь. Peremendegь balalardьnd sөzj, әngjmesj Sovet elј çairьnda. Tаңdanadь olar.

Ekјncј savaq vastaldь. Rospisania voibьnca ana tјj. Balalar vјrnьcј ret өз ũlьnьd emlәsjn yirene vastadь.

Mektepten qaitqan son, Nilla әke-cesesjne mьnanь aittь:

— Mektep jcј çainap tūr. Yidjn tәrјnde Stalin çoldastьnd suretj var. Mūqallima Sovetter Soiuzь turalь әngjme aittь. Ol elde balalar çoqсьbьd, tarсьbьd, qairсьbьd degenјnd ne ekenјn vјlmeidj eken. Vјrј qalmastan oqidь eken. Endj vјz de sovet qalqьndai, sovet balalarьndai tūramьz. Bјz әlј Stalinнјnd өзjn de көremјz.

ERMEK BAĬANOV

BAQьTTьSьN SEN BYGJN

Çatqan zaqlar azapta,
Çanvaqan vaqьnd el edjn.
Kөzden çasьnd көl volqan,
Tuьsqaп vaurьm sen edjn.
Kөzјmen көrgen xalјndj,
Çan asьndь men edjm.

Sondьqтан da, men kece —
Qandasqaп çaudь qūrtuqa,

Envekсј tapтьnd ũlь vor,
Sekaraqa attandьm.
Әlegjn көkke ũcьrdьm,
Quraqaп qurai çattardьnd.
Sonsьp sen de cattandьnd.

Ukrain, Belarus,
Mәngјljk tudь әcpes kyn,
Quanьc toibьnd, көrkei tez,
Baqьttьsьnd sen bygjn.

K Ö G E R E L J M

(BATYS UKRAIN-BELORUS ELJNF)

Albsta, kəruge ытық мен вөвегјн,
Nietpen tјlegјndj tјlep senјn.
Qamauda җatqan ei eң tar qarasta
Qazırde azat boldь eljn, җerjn.
Bjzderde мықты орнақан dostьq, senjm,
Туғанбыз saiasьnda kelenkenjn,

Zamanьm, җaңa zaman zarь emes ol,
Dunienjn var qьzьqь vjzge tegjn.
Qulьrydь kək calqьnmen kəkter җerjn,
Tartьn sen җan acиьn sovet eljn,
җasai ber qasьr voиь tuqandarьm.
Kyndeи kyi, җaina, qulьrь, kəger eljm!

DOSTARQJA QAT

(BATYS UKRAIN BALALARьNA)

Estimjn senderdjn xalderјndj,
Oqimьn vјlemjn gazetten.
Cattьqia sairandar kezjn җettj,
Eskj əmјr kelmeitjn vor məngj
kettj.

Sender de vјz siaqtь volasьndar,
Roza gyldei kərkeijr tolasьndar.

Oqisьndar oqudь otlicno,
Stalinnjn aidьna varasьndar.

Sonda vјzder җyremјz kyllp oinar,
Qulьrьgamьz cattanьr җazdai җainar.
Ekeumјzge syisјrјr kyle qarar,
Kremldjn җulьdьzь qьzь vairaқ.

Сөгјров Темјрҗан.
(*Semei qalasь*)

OKTƏBR

Bјzdn eldj җainatьr,
Nur kjrgјzgen oktəvr,
Qьzqaldaqtai qulьrьrьr.
Tyr kjrgјzgen oktəvr.

Ei җyregjn quantьr,
Tendjk vergen oktəvr,
Batьr qьlьr əsjrјr,
Erljk vergen oktəvr.

Sərsenova
(*Aima-Ata qalasь*).

O T A R B A

җorta җytkјr,
Keledj pitqьr,
Alqьmdatьr arьnьn,
Demjn җinar,
Aqьr zular,
Sьrtqa təgјr җalьnьn.

Baluи vјlek,
Batьr җyrek,
Macinisj җas qazaқ,
җoldьn vјjn.

Motor kyijn
Dyrјldettj vastar-ar.
Əlj esјmde
Erte kezde,
Munьn kərgen kynderj,
Nacar tirmьs,
Aur җumьs,
Qaloqan qatьr sylderj.

Kəsem vugjn,
Dostьn tyrjn,
җaңa əmјrdjn ulanь.

Tyler җьqқan,
Aspaңqa tьcқan
Bolat torсь җьraпь.

Qaқьr davь,
Sьqtь kadr,
Orьn mјne, ot arva.
Macinisrјn
Qulьs kyсrјn,
Sьn verјlgen otanqa.

Moldaқacev. Q.

O. ESENBİ.

S E R T

Сьмьrқansa җьnvaitьn,
Bolat qьlьr əsjrgen
Aspaңdь, җerdj, taularь,
Beine sudai kecјrgen,
Otan yсјn җan pida.
җyrektegj ьstьq qan, —
Otan saқan arnalqan.
Tјrcјlgјm, җas җanьm,
Kəsem saқan arnalqan.
Otan yсјn kel desen,
Maidanqa kəzјr en desen.
Minutјnde daиьn vor —

Qas җaиьndь qurьpasam,
Balam deme otan sen.
Nacəqaidai җarqьldar,
Tyijlјr җauqa tənvesem
Sьqarmai dьmьn җoқ qьlьr,
Tјјdei җerge kəmbesem
Balam deme kəsem sen.

Qan maidanda җyremјn
Stalin atь ūran vor,
Otan degen ūlь sөz
Kyc, quat, quraj vor.

Qasym

Qaraqandəyə kelisjmen-aq Qasym kömircilerdij ömircimen tanışığı əvestene vastadə. Ömircinde körmegen keremetij nərselerdij kördij.

Qasym saxtanın kuzetcisj völdə. Çauartı cümə. Budaq ol jlezde-aq macıqtalıp kettij.

Kuzdij qarandaş tınj edj. Qasym ulken saxtanın vacnasında tırp, maıdı közven vjı colıp öttij de, təmenge tıstij. Olında ectene çoq. Bırsıp öleñ aıtadı. Köñlij cat. Bıraq, kuzette tırqanda öte saq volu kerek ekenij ol esjnen cıqarğan emes edj. Osı çolı da qarandaşan vjı nəseden seskengendei miltıqın kezer tıra qaldı.

— E, Qasym ekensij qoi, degen lıns daus estijdj.

— Qarandaş tunde ne jzdep cırgen adamsındar, çaqındamandar, — dep Qasym zıdene qalıp edj, çanaq dıvıs bergen vjrdemenij maimıkeletij çaqındai tıstij. Tani qoidı. Beisemvai eken. Baıaqda özj çaldanıp cümə jstegen Sasıqvaidın vjrdenesj ekenij Qasym anada vjı sezgendij. Bıraq, ol oıynın ısqına çetken çoq edj.

— Men, — dedj Beisemvai çaqındar, — saxtan aralar cıqraçev edim, təvjim qalıp qoırtı. Onda senij de enbek kunderij çazılğan edj. Sonı kəzjı almasam çoqalıp qalıb mımkiñ.

— Bolmaidı, saxta çavıq. Erten erterek kelijı taırp alarsın.

Beisemvai çalqız kelgensij tıra da, qolındaq fonarıñ vjı vıai, vjı olai vırp, Qasym sezikten-dijr aldı. Qasym fonarıñ səulesj tısken çaqtan köz aırtımaı tırdı. Bıraq, eckim körijveidj. Fonarıñ səulesj vıdkanıñ esigjıne tıstij. Eki-uc adam esikke kelij, qoldarındaq lommen qılırtı vıza vastartı.

— Çarqındı söndjıme, — dedj Qasym acılanqandı Beisemvai-qa. — Kördijı ve ananı, cırg. Sol-aq

eken Beisemvaidın qolındaq fonarı tıstij kettij. Qasym vjıre vas saldı. Alısa tıstij. Vosamaçev volıp Qasym vılcındı. Qarsıya ıstağan adam aırtıp qala çazdadı da:

— Cıqarma dıvısındı, çar lıvındı, — dedj Qasym qılırdı.

— Ə, sensijı ve, çavız ekensijı qoi, — dep Qasym aıtıai saldı. Qolındaq miltıqtan aırtımadı. Əlden ıaqıtta onı sausaq miltıqtıñ serppesjıne jıne bergende vasqa vjıre Qasym on ıqınan lommen ırp ketkendei völdı. Sıq etij qılıadı, talıqsıp kettij. Qaita ımtıdı, vjı vıqındı. Budaq keijı lezde-aq adamdarın qartar ketkenijı, qılırtı vıvırp çatqandar-dı dereu macınaqa salıp alırp ketkenijı vjıgen de çoq.

Qasym osı oqıqadan sonı volnısada ekij ai çatırp emeldij. Odan keijı vjı ai bulleten men cırgırp, əvden çazılğan sonı qaitadan cüməsqə kjrıstij. Bıraq, onı saxta cüməsına aıvıstırtı. Çana cüməstı ol qılıcına, zor ıntamen, vıvıncıdan arıq jstedij.

— Balqandı qıalai soq, mına soqırsın qaurtı voladı, — dedj ıncener, Qasymın kömijı qorarı-şına sıısijıne.

— Ectene etpeidj çoldas ıncener, əiteujı kömijırdij kəp cıqarsam völdı qoi.

— Onı dırs. Bıraq, saq volu kerek, saxta jınde cırgende availar cıru kjsijıe zıan volmaidı, — dedj ıncener, Qasymın ıqınan qaqırp.

Qasym esıaqıtta da qorqırp kərgen emes. Ol, qaida cırgı de, meijı tunde, meijı kundjz, azılı andarı kəp elsjz dalada, taı jınde de, otman arasında da xannen kəpersijz cırgı veretijı. Ol, əste çalqaulanıdı vjımeitijı. Bırp nəsənı vastadı eken, sonı ıqsatırp aıaqtañanca asıqatın.

Sol künj Qasym kundjı normasıñ 350 protsent etijı orındadı. Bıl saxta ömircindej ulken çana-ıvı edj. Osıdan vastar-aq Qasym-ın dañqı cıqa vastadı. Kundeliktij normasıñ unemij arıq orındatın völdı. Özıñijı ulgijı cüməsımen çırt auzına jıne vastadı. Kollektiv aldında ulken avroıqa ie völdı. Onı kollektiv brigadir etijı sailadı.

— Kəne, çoldastar! Bırgı çaqı jsteseke, erten odan da asırp tıstı-rujmız kerek. Stalin vjıdj osıdan yiretedj. Çana tabısqə çeteijı, — dep Qasym brigadanı vastar saxtaqa kjrıdj.

Tıskij pererıv volıcına taqalğan kez. Qolında vılcıq sumkası var qara torı qız saxtanıñ aldına keldij de:

— Qolıñı qasın qaqıladı, — dep sıradı deçurnıdan.

— Çana qana qaqıdı.

— Saxtadaqılar yilerjıne tygel qaitı ma?

— Çoq, kəzjı cıqadı. Sırgı kım kerek edj?

— Qasym Sərsenbaev.

— Kəzjı keledj, tosa tırpıv.

Brigadanıñ aldında kele çatqan Qasym kərp, əlgj qız otırdan orınnan tıra cırgırdij.

— Qasym, a, Qasym sııncij. Məskeuge varatın völdı. Mjne, çana qana qat keldj... Mjne, gazet.

Torılar cıqırp çatqan çırt Qasym qorcar, qırmettesij çatı.

Staxanovçı ças ıñ qırmetjıne qıanıpren körcijık qoi çaralaqtar tırqanda gırgı etijı „M—I“ macınası keldij de, odan gorkomın sekretarı cıqa keldij.

— Qıtı volsın, ordenjı çoldas Sarsenbaev, dep gorkom sekretarı onı qolıñ qıstı. Al, kəne, macınaqa mjneijık, erten erte Məskeuge cırgırdij völdı.

... Sol çarbağın pürmen,
 ... Stalinnın tuymen,
 ... Çanalandı varlıq çan.
 ... Qaitqan çenjp erlerdei

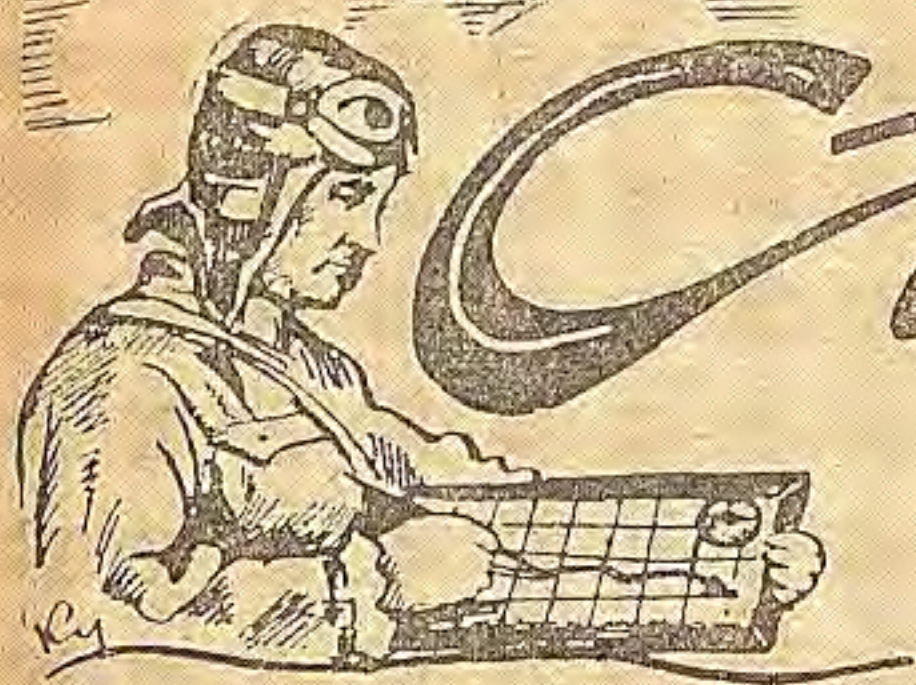
... Sonau kölden Xasannañ
 ... Aldı orden men orıñdı.
 ... Baqıñ usın otannıñ,
 ... Qarulan qalqım, qarula!

(Çatvıl)

Aqmola-Qartalı temir çol qurılısında. Surettegij: 1. Staxanovcılar brigadasınıñ maşinisj Popov çoldastın çana çolqa çuruge çoldama alıp çatqan. 2. Balxas köljnen balıq aular qaitqan balıqsılar. 3. Balxas mıs kombinatınıñ Qonbrat kenjnde. Surettegij: Elektr kucjmen taulardı audarıp fastau. 4. Balxastıñ çana qurılıs. Surettegij: Soldan onça qarai: Balalar islij. Kombinat. Mektep. 5. Ridderde zavoiçikterdjñ ken qazıw. 6. Ridderdegj Ulba gidro-elektro stansiasınıñ maşina zalınıñ kerjinsj. 7. Balxas mıs kombinatındañ sәulej restjñ çanında. 8. Aqmola-Qartalı temir çol qurılısında. Surettegij: Bjrñoj „Qoscoq“ raziezj.

Foto ocerjk Akmolinskidjkj. Montaj Kudrәrovtkj.

Стартап

I.

Ҷаинадъ Мәскеу җүлдъзъ,
Таң алдъ, таң!
Алтындай җарыбар,
Съраиль Сърәстан
Тудъ таң солпан.

Qылаң иек, ақ тандақ,
Ҷазоъ дала, җым-җырт маң.
Кербездеи керҗилр,
Иҗсј аңыр җұпардаи,
Сылаңдар сүлудай,
Qүндъздаи құлрықан.

Ҷымьңдар җүлдъздар,
Кулҗмдер таң солпан.
Ҷерге аңыр тускендеи,
Асқаръ аспаннан.
Ҷер тоиың, ел тоиың,
Адамдаи васқарқан.
Сасқандаи сасуың.
Бирлиант тастардан,
Куткендеи вјр ердј, —
Куткенј кјм е лј?
— Айтъ ардақтың, Москван?
— Ой — қанатъ қаһарман,
Ой — советтјк стурман.
Москва, Кремл,
Аивыңды қызыл ту,
Атақты валқа, орақ,
Саттық җел җвектеи,
Ҷосыды җорқалар.
Еркелеи естј ой,
Айналыр ой оғар,
Оиандъ бар одақ.

Оинады марс куй,
Qақыды вагаван,
Өзгесе өң вјткендеи,
Ҷерге де җаңадан.
Командир, стурман,
Астана қаладан,
Сықты вјрге сан адам.
— Бүлар кјм?
— Бүлар ма?
— Қанатъ қаһарман,
„Кус алмақ“ аспаннан.
Асрақсы асқардан
Озбақ бар дастаннан.
Бүлар — алыр стурман
Ел җырегјн кус қылаң.

Bүлар совет ерлерј,
Kөсемј қалқың васқарқан.
Bүлар җырдың арнасы,
Ҷаңа ығарған bastalқан.

Старі!
Аиодромнан.
Qарсы алды алтын таң.
Советтјк самолёт,
Советтјк стурман,
Ҷер, көктј вјр coldъ.
Qығары капитан:
Алдында океан,
Атақты Атап.
— Ҷеремјн тақы кус,
Артыра арған,
Mүзыңды су қылыр,
Bүлтыңды бу қылыр,
Толқының түқтыр
Өтемјн сыдытыр,
Oқтай вор көгјде,
Атылам, җарығам.
Kөрјр сар бүлтыңнан,
Васатың җыңдағың,
Sendeidјн қүтырған.
Mандатың қолымда,
Командам отан атынан—
Der сақылар стурман,
Qанатың қомданды.
Mәскеудјн алағы, —
Tәттј әйе, таң алды,
Tавиқат сы етјр,
Tатырқандаи тақамды.
Sol kezde zor даус:
Berјldј команды.

Syijktј сәулесјн,
Attantыр җар қалды.
Qos җвек оғамал,
Qoctasa бүлқалды,
Bјlekke оғалды.

Samolёт „Москва“
Aspanқа оқса ұсты.
Таң атты, кун сықты,
Qанатың нүр қүсты.
Mәскеуден самқатыр,
Attantтық ұсқысты.

Motor даусы аспанды,
Bүлтыңды, бүлтыңды,
— Kјм edј, мүнысы,
Ekrјnj тым қатты.
Ot casa көгјме,
Raketa, җол тартты,
Qығмыздыдай қызартты, —

Der aspan айнақсыр
Amalsыз тјл қатты.

Atoi сар аспанға,
Ҷайқанда қүласты.
Sovettјк җерјмде,
Kәусәлј су ақты,
Boz тоғдың бу атты.

Qanatty қаһарман,
Сықарсыл стурман,
Qақыры қанатты.
Ҷырегјн елјмјн,
Soқтырды, қанатты.
Cattықты саралақ
Qүлсынтты қуатты.

Aspandy алқынта,
Dyrlјktј Atlant.
Kөкке ұса көкәлј мүз,
Ҷасасыр мүздан қүз:
Arтықты арған,
Өр кеуде океан.

„Tөресјр“ төске өрлеи,
Tyksie тус бермеи.
Cосыңдан су асан —
Sekјldј ысқына,
Bүлтыңды, бүлтыңды;
Dyrlјktј дүлейдеи,
Daulь dyrlјдеи.

Kөк қүсыр, ай суың,
Qanatty бүлт қыры,
Qарамы поқаттай,
Samқаның тоқатрай.
Tenјzdz yлјрјр,
Сықандар сарықтар,
Barady „вақыпвай“,
Ҷүлдъзса ақындаи,
Asaumen айқасыр.

Sadyrmen сайқасыр,
Kөрјскен секјldј,
Kустерјн вас қосыр.
Алырса адындаи,
Ҷолыңан җанымай.

Aq tytek җер мен көк,
Qосыла кыркјлдер,
Qanatty қығаның
Арсыың қығмақ,
Kөрјрјр кыркјлдер,
Dyrlјгјр дјкјлдер.

Kyrkjrei kyrešken,
Taqь men tjesken;
Bũltьndь bu qьlmaı,
Mũzьndь su qьlmaı.
Kөгjndj көре etjр,
Kөрсjkteı cьmьrmaı;
Toqtamas sekjldj,
Cьyregjм vekjndj.

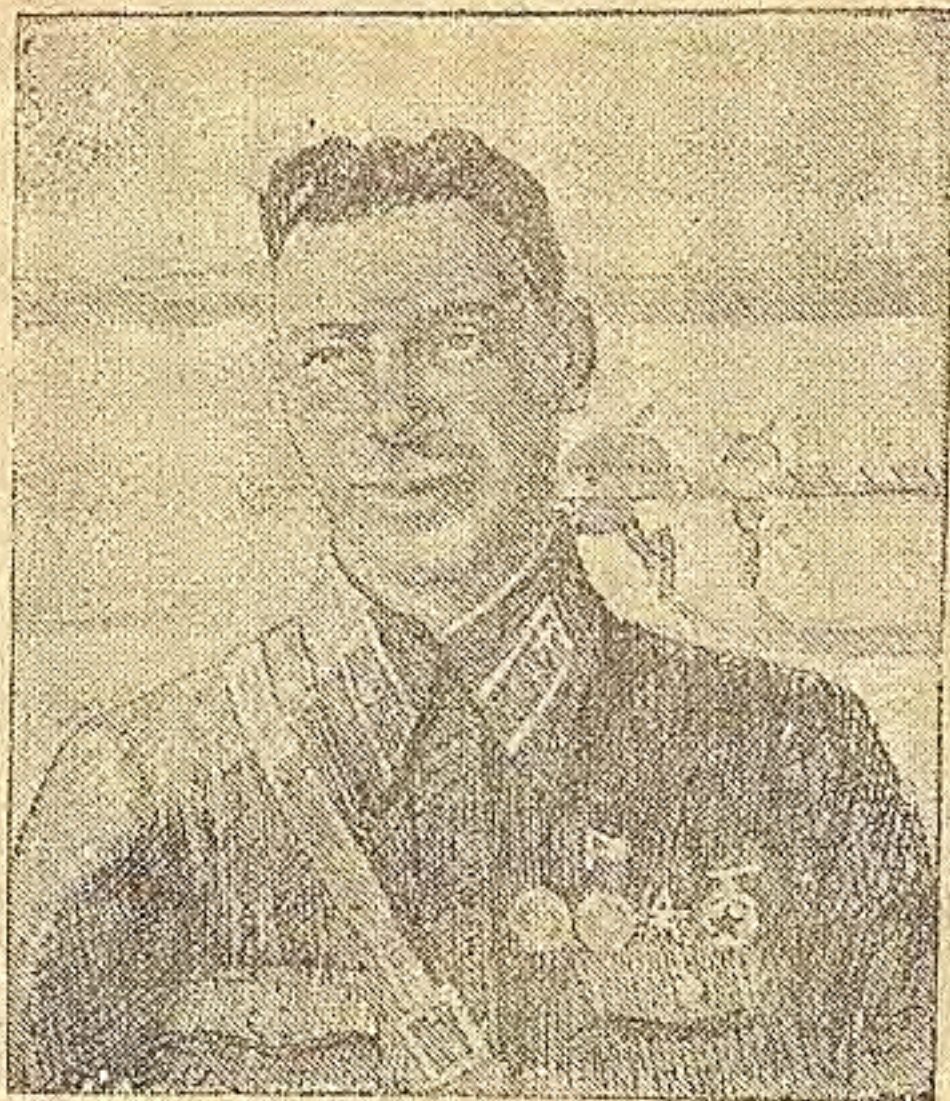
Cũldьzdzь cьlqьdai,
Bjг cerge ijrmeı,
Kөгjndj көк asьq —
Sekjldj yijrmeı,
Tьnvaıca armanь,
Bjг qьran samqadь.

Kөzjne qar tyter,
Tanaubь cєl vjter,
Q natьn qar vasьp,
Baubьna qar qatьp,
Tөbesjn vũlt vasьp,
Bjtsjn dep adasьp.

Cettj me, qondь ma?
Amerika cergje,
Tarixta volmaqan,
Qũs ıcьp qonvaqan,
Әlemjn көgjnde.
Cьmьrқар cьmqandь,
Cьqандар mũz alaқ,
Tas tylek qьranьm,
Qanatь aidь orap,
Baradь aqьndap.

Taqь kyc tabıqat,
Talьrdь qanatь.
Aiazьn aidap sar,
Bũltьmen qorcalap,
Aspandьn acpastaп,
Kөrsetpek kyc astan,
Boldь sa orьqtь,
Kөrsetpek qorьqtь.

Qanatь qarь tau,
Tũmsьqь mũz tenjz,
Baubь batrandai,
Cerge qarai tartqandai.
Tөbesjn tөdkere,
Daubь көmkere
Qũrьqьp qusьra,
Qũrьpь өngerjр,
Ketkendei mөngerjр,
Qanatь qьranьm,

Tenjzdzь qũcқandai,
Tenjz, көк, vũlt daubь,
Cан-сақтар qьsqandai,
Tũrқan cоq qar daqь
Qarasьp sũqtanbai,
Zөrenjz ıcқandai.

Bũldьrap vũlt jcj,
Noqattai көrjnjр,
Keldj көк cьzj,
Bũrқanқan voranқa
Qanatь көmjлjр,
Cьndь cєl soqadь,
Ydete eljрjр,
Qũlatpai qьrandь,
Tolqьndь tenjzge
Cар qalam cарqьla,
Cetkьzvei attьqа.

Bũrқandь Atlan,
Arapьn asқandai,
Өkjrdj okean,
Tas-talqan tasқandai.
Mũzdarь mөnkjldj.
Volkandь asқardai,
Cep-cũtьp tastardai.

Qũldьrap aspandan,
Kөk zaңqar asқardan,
Tenjzge tyjлjр,
Daulmen yijrлjр,
Tenjzge kьmp verjр.
Tyskendeı yijrлjр,
Aunaqсьp, astь-ystjn

Keledj domalap,
Qanatь qatqan qar,
Qorcalap orap-ar,
Ucarqа kyc bermej,
Aspandьn caryqьp,
Qьrandai qalс ар.

Qaradь million көz,
Oıandь sana-sezjм,
Kylkj oınap көgjnde.
Sovettjk cergjмde.
Cturman kapitan,
Qairattь qoc aldь.
Taqь da komandь.

Daustap cturman,
Urandaп kapitan,
Otannьn atьnan,
Stalin daңqьnan,
Batьrьlьq saltьnan,
Kynjndj әkel көk, —
Dedj de cattandь,
Tarixta at qaldь.

II.

Kiev vokzalь,
Milliondaқan adam,
Mьnau Kremı,
Njг төgjр aspandь,
Tũr qarap asқardan.

Mөskeu maпь quanьc,
Keldj esen-sau qaharman,
Kece qana attanқan,
Uь Otannьn atьnan —
Lotcık rep cturman,
Quanьc qũcaқ maxavbat,
Raxatta varьlьq cан,
Syinjcte ulti Otan.

Kokkinaki qaharman,
Stalindjk sũnqarsьn,
Kөkten vũltь subьqan,
Cep arсьсьn quьrқan,
Aitar özj-aq Atlan,
Aitar dylei okean,
Taisalmas erdj tas tylek,
Tavanқa sar tarьrқan,
Kөkten de kyc атьlқan.

Mөskeu, mai, 1939 cьl.

TANKISTER

Gyrjs atken zenbirektij zor dau-
sınap ainala çanqırbıqır kettj.
Tanka çyre vastadı. Çoldaq
bögeulerdj vasa-kökter kele çat-
qan çasıl tanka taqı da kenet
ıydrdj.

— Öte ylıken orqa keljr tjrldjk,
çoldas leitenant, sızdjn nısqauıbnz-
dı kytetjz, der qavarladı radist
Omar.

— Ordı ainalır etjnzder! Çol-
dı kjckene vırbılsına vola toq-
taıqa volmaıdı. Tanka kerj segjnjr,
saıdı ainalır ketrekçj volqanda,
kedjr-vıdı ekj qatar çalpaq temjr-
djı astında vırdene vıq ete qaldı
çana vjr nırse gyrjs etjr edj, tan-
kanı maı alai-tylei tytjn, çau
volır kettj.

— Granat! — dedj Omar.

— İa, mündai çaqdaıda çydam-
dıq, erıjk, tözımdıjk kerek. Tan-
kanı tavandı yzılgın volsa, ol
ırbstan çıqır qaldı, çaramsyz volır
qaldı. Vıraç, qalıda volsa, tan-
kanı çyrgızu kerek. Çın tankist-
çauınger degen ılb avıroıqa ie
volı kerek.

— Mica, gazıı! Rıljndj verjk
ısta, Mica! dedj ol.

Tanka gyılder çyre vastadı.
Vıraç, vjr çadına çısaıa, vırdeme-
ler çıtlar çerge tjrle verdj.

— Tanka vıljıgen! — der qavar-
ladı Omar leitenantqa.

— Solai, öte qaırtı eken. Bai-
qandar, availandar çoldastar. Saç
volındar. Vıraç, vjr çerde tıra
verude keljsımsız-au. Özderjne
senemjn çoldastar! — dedj leitenant.

— Leitenant senedj. Demek, vjr
tankanı çyrgızuımjz kerek. Leite-
nant vıkjı qalı atınap atır otır-
au, — der Mica vıraz özınen özj
tered olqa çotır otırdıda:

— Omar, leitenantıan ırbqsat
sıra. Tankadan dalaqa çıqatıız de.

— Çoldas leitenant, öz tankatıız-
dı özımjz çatqorıbıqqa alamız.
Vjr çerde tırdıtmız kelmeıdj. Sız-
djı ırbqsatıbnzı!

— ırbqsat, çoldastar!

Mica, vıdkanı saılaularınap
çan-çadı vjr çolır ötkende eçnırse
kırjıvedj. Sonan son çavılb tır-
qan çadırtı çalıqasınan açır
tastadı da çerge sekıjr tıstj.

— Solai, tanka vızbıqan, Omar,

donkrattı erer, — dedj ol, aurkyr-
sınr.

Omar donkrattı ererdj de, qaıta-
dan radiosına keldj.

Sondaı tırbıtbıq. Tek çvbırla-
qan çarıraçtan vasqa ectene
estımeıdj.

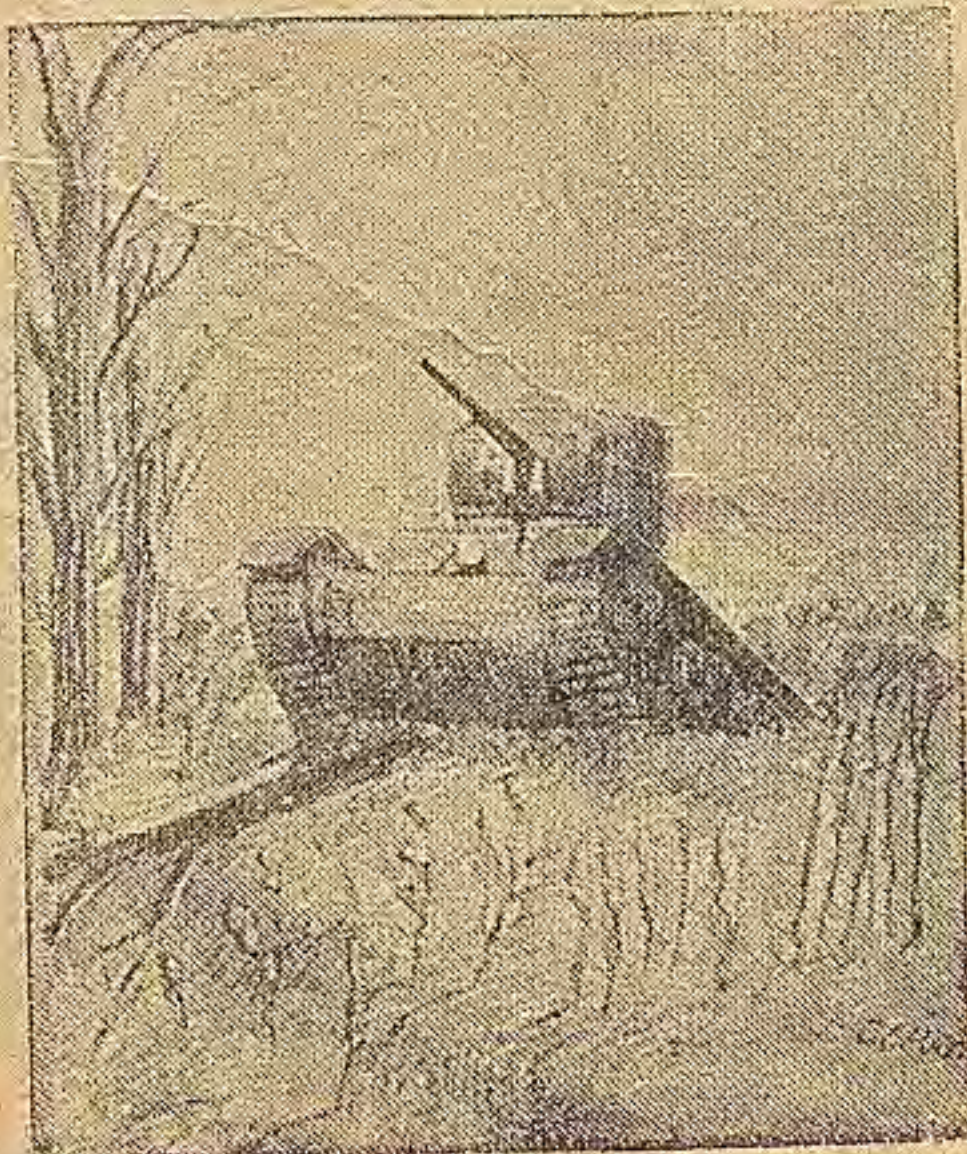
Örkıı özıjnı sıjne çetjk volqan
qandaı çaqı. Mica vıl tankanı
qırbılsın, özıjnı ves sausaqındaı
vıledj. Mıneki, tanka tızelđj. Ölgj
çertjrep çatqan onı sol çaq tavandı
eken. Manaç vıq ete tysken
çadıbn granatamöçıgı volır çıqtı.
Ol tankanı çolna vailaulı granat-
tardı tastamaçı volırtı. Söıjr,
tankanı ırbstan çıqarıqqa erket-
tenırtj. Vıraç, onı erketj jske
aspaı qaldı, granatlaçtıramı der
çyjr, özj çanılbır qaldı.

Tanka daıbn tır. Endj keçıgıge
volmaıdı. Çyru kerek. Ordı ainalır
ötu kerek. Mıcanı esjne osılat
tıstj. Ol çolın kygeıler çan-çadı-
na çarıı vergende „Banzai“ laçan
çı estıdj.

— Çarondıqtar! — dedj Omar.
Mica tankaça çadırbır mınr, çy-
gıze vastadı. Sol kezde çala-çarı
çavıqan ylıken çadırtıbn o-çadı,
vı-çadıbnan zııldaçan oç, çılan-
daı vıçırtır öıjr çatı.

— Çyrgıze ver, Mica. Alaç vol-
ma, çadıraç çavılb, — dedj de,
Omar vıdkanı saılaularınap stanok-
tı rılemetten oç çadıba vastadı.

Çarondıqtar tankanı aıdıbnan
çıqtı. Ne vjr ylıken-ylıken bögeı-
Çarondıqtar tankanı aıdıbnan
çıqtı. Ne vjr ylıken-ylıken bögeı-

ıerdj tankanı çolna erer çıdı.
Or çazu ıçjn Mica çadırdı tıta-
ta vastadı.

— Uaqa emes, öıjr çyre vere-
mız! — dedj Mica. — Qılata ver,
Omar qılata ver. Qavattar tıre
völemderdj, — der Mica Omarqa
vjr çatar çıırbır, tankanı gyıj-
detjr çarondıqtardıbn çalıbn çerjnen
çarırb öıjtj.

— Mıne, osılat! — dedj, mandai
terjn vjr sırtıjr tastar.

Çarondıqtar granat laçtıruqı
kırıstj. Çoldaq bögeulerdj çıratır,
vızbır, çarırb kele çatqan tanka
gyılder keljr, kılt toçtı qaldı.

— „Demıdj al!“ — dedj Mica
aur kyrsınr. — Omar leitenantqa
qavarla!

— Çoldas leitenant, vıraz bögeljr
tırbız. Sızdjı kömegıjnız...

— Kızjr, kavaleria çıqadı!

— Qıançıren kytetjz, çoldas
leitenant.

Çaqalai orman, orman ortasın-
daç ylıken alanda ot vıçıı vastadı.
Anandaı çerde granat çarılbır çatır.
Vjr çatqan mına çadırbır tıtanır
çatır. O-çatqan da, vı-çatqan da
tasır-tısbır atıqan mıltıq... Çaron-
dıqtar ölj „Banzai“ çyr. Olar-
dıbn vjr çatar tankanı artıbn
çorçar aldı. Çana vjr vıvodtıbn
soldattar tankanı ıstıjne çıqır
kettj. Olar tankanı çırtır çıbermek-
çj völdı. Sondıqtan da, dalaqa
çıqı öte qaırtı edj.

— Tanka tızelđj. Kavalerianıbn
kelıjn kytetjz! — der qavarladı
Omar zastavaqa. Söıtkeneç volqan
çadı, ylıken alandı çaqalai ösken
qalıbn ormanın ana çerjnen de,
mına çerjnen de çınnan çılb
sırbqan aıvındı kavalerister çıqı
keldj. Çelvjregen çızbı tu astında
ıralaçan quattı ıbn vırden-vırgı
ılasır, tınjrektj çadırtır çıberdj.
Laçtırbıqan granat, atıqan mıltıq,
vırbır-vırbır çarıqan mına çadırbı-
nan ylıken alanda alai-tylei voran-
qa, çııu tımanqa ainaldı.

Tanka da çyre vastadı. Ne varı
vjr-ekj-ıç mıntıbn jçınde kavaleris-
ter çarondıqtardıbn kyl-talqanıbn
çıqardı. Mica men Omar öz tan-
kalarıbn verjk ıstadı. Vjr toç
çarondıqtardı sol çalıbnça zas-
tavaqa erer tavıı etjtj.

(S. Mixalkovtın, jzjmen)

(BASЪ ӨTKEN SANDA)

V.

Mica tütqın volqalь,
Çütraqalь taza aua,
Almaqalь erkjn dem
Öttj ekj-yc kyn arada.

Әkeldj ertjр ставқа,
Aluqa çauar baladan.
„Qarsь aldь“ vjr çan, cenj көр
Keudesjnde qadaqan.

— „Sausьn va?“ — der Micaqa,
Çalryldaidь qır beker.
Vola ma, der alduqa,
Bı daqь vjr dәнеker.

— „Bar cьnyндь aqьтp,
Volsaң eger vjzven dos,
Kecjkpei qaltьp varasьң
Ata-anana çolьң vos“.

Sonda Mica :
„Sjzderge (qaru etjnjz)
Çaldanьp qavar tasuqa,
Erjgjr çyrgen sovettjң
Adamь çoq osьnda“.

Sonda ol: „Mьna sovettjң
Çarcadaıyn valasь,
Tastai qatьp, melcijr,
Taisalmaıyn qaracь!“ —

Der, kyrcjр vujdei
Tөne tystj valaqa.
Volattai verjk pioner,
Bjraq, oq n vola ma?

Samuraidьң vıl tırqan —
Tyie kene denelj,
Auzdanqan sөilemj
„Qьгьq cьвьq dyre“ edj.

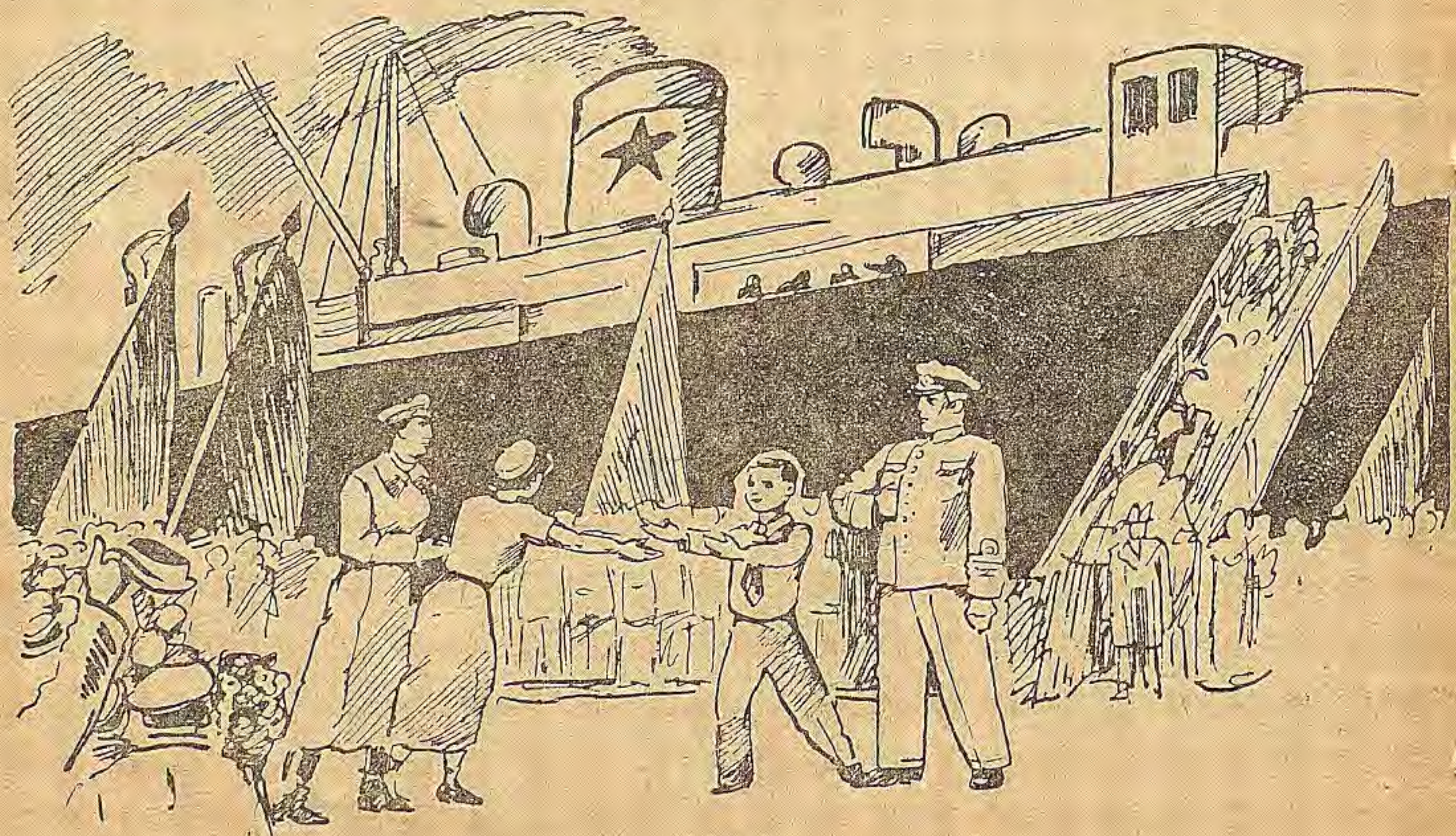
Ças vala ycjn көрjгjr
Varьq cьnyн саqьга,
Çandarьmqa tepsjnjр:
— „Bııram“ — dedj vaqьга.

VI.

Tyn. Aspanda ai, çıldьzь
Bılt çoq tırqan çasьтp,
Altьn aidьң sөulesj
Terezeden asьтp.

Komnatada көz tanьs
Mica attanqan anada,
Oıqa vatьp, fıqьsьz
Çatьp çalqьz ças ana.

„Qandai xalde, qaida ol,
Xat, qavar çoq neljkten?
Әlde ducar voldь ma,
Bjr pөlege kenetten.“

Əlde çetjə esen sau
Parasymen çolqor,
Xat çazuqə qol tımei,
Çəzəqqa çur me molqor?"

Oıqə vatər osylai,
Ças anasə Mısanı
Çatər çalqəz çavıqar
Aralında Saxalin,

Cekarada kyzette
Kəzjn tıgıj maıaiqə
Tür Mısanı parasə
Oılar: „İlm çur qaida?"

VII.

Qala. Tın. Üiqə mezgıj
Raqatren maıçərai.
Əldeqasan toqtatqan
Çurısjn tyngj tramvai.

Kəjnedj kəzjme
Meıjımdj anadai:
Kremldjn qaqrasə
Arçaqında keç sarai.

Çarqəraıd əıldəzdaı,
Tunde sarai camdarə.
Səulesjne qūndaqtar
Tür alandə maıdaqə.

Kremıde bygıngj
Kəsemderdjn keçesj:

Pıratardın qolına
Tysken sovet kemesj.

— Bosaidə tez çoldastar,
Qalmaidə çauda vıjı de.
Ketpeıdj çatqə elımnjn
İne savaq çıvj de.

Vıjçyz çetıjs million
Vıjge soqqan çurektjn
Ynj: „Çedel vosasın
Adamdarə sovettjn!"

VIII.

Vıj qalqtar, vıj qolər,
Tenjz vetjn ainala.
Qanatymen su çasər
Oınaidə ĩsər saqala.

Bygjn tənəc tenjzde
Daul çoq soqqan anqıldar
Kəz ĩsında vıj çalau
Kəjnedj çalıldar.

Bosapər sovet kemesj
Çetuge tez qalqına,
Keledj oqtai zımtıgar
Vladivostok portına.

Çurısjn keme ydetj
Tailandə bergj çaqıqə.
Million kəzder syzıjıjı,
Qaraidə oqan qadala.

— Men vıgın kərem Mısanı
— Çoq, men vıgın... əne, əne! —
Der valalar talasər
Qarasadə kemege.

Çaidarə çarqın kulımdər,
Çalustıgı çarasa.
Karıtanın qasında
Ças çolauç tür Mısa.

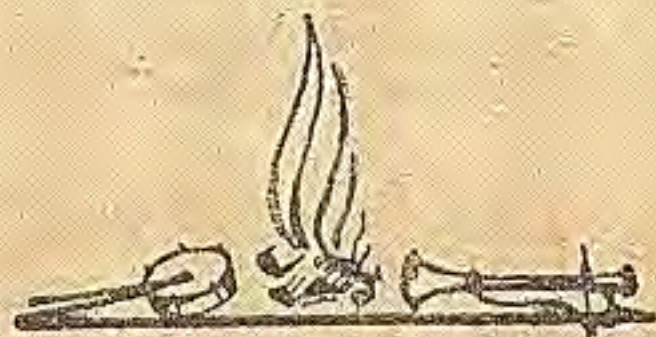
Çettj keme kemege,
Qaçər, uıym çemegen
Çoldastarə tosqan çürt
Kəterjı aldə kemedən.

Çyzderjnde qıanəc,
Bərjnı de denj sau.
Bastaldə kərke sozıloqan,
Qūcaqtas, syıjs, aimalau.

Degendeıjn: çolauç.
Segjz çasar valanə,
Seksendedj qart sərər,
Səlemmen qarıs aladə.

Mısanı sərəı aldınan,
Yıde qalqan çoq sərər.
Kıltelengen oqan — der
Gylden çaudə aqsa qar.

Qūsər syıjı qūlının,
Qattə qəsər əzjne,
Qıanqannan sərəıı
Ças aldə ana kəzjne.

Отанымыздың секарасы құйртаулы.

Surettegı: Çauıgerıjk çana saıası daıındıqtın otlıcnıkerı N. E. İasinin (on çaqtaq) men V. S. İvakin çoldastardın narətda çurgenderı.

Foto-klicenjn suretj.

КРЫЛОВ

(ТУУЖАНЬНА 170 ҶЫЛ ТОЛУЅНА)

Огъстын атақты мисал җазуыс адылы Крылов 1769 җылы туды. Крыловтын әкесі армиада җызмет јстеусі edj, вјрақ кеуде җызметкер емес edj. Онын әкесі ақ syiekter қауымнан сыққан җоқ. Озј двогән воітаса да, Крыловтын әкесі құл ұстаасы двогәндардын әдет-құрпын, salt-санасын җек көрмеді. Ол, двогәндардын укметјне сын ынтасымен җызмет қылды. Вјрақ, двогәндар укметјне бар кучјн җүтсар епбек сјнјрсе де, есвјр җақсылық көрмеді, двогәндар арасында көзге тусјр, елеулј кјсј вола алмады. Атақты мисал җазуыс адыл Ivan Andreevic Крылов тјне осындаі semiада туды.

Крыловтын әкесі армиада капитан воір җызмет јстеусі edj. Кејпнен кенсе җызметјне сықты. Крылов тоқтыз җасқа келгенде әкесі қайтыс волды. Надан, оқымақпан сесесі Крыловты җөндер оқыта алмады. 11 җасар Крылов кенсede җызмет јстеі vastады. Ойткенј, ол заманның салты воітса двогән тұрмынан сыққан адамдардын балалары җастаынан-ақ җызметке алынысы edj. Соньмен, Крылов оқи оқи алмады.

Крылов осындаі пасар ортада өскендіктен, өз ортасынын salt-сана, әдет-құрпына ол, әкесіндеі мойын ұсынады.

13 җасында Крылов сесесімен екеуі Петерборја (кәзјргі Ленинград) келді. 14 җасында кјкентаі ріеселер: drama, komedia tragediалар җазады.

1787 җылдан vastар җурналдарға җысқа әңгјмелері, misaldарь vastады. 1789 җылы 20 җасар Крылов өз кучјмен Duxova degen җурнал сықарады. Ғурналдын барлық җүтмысын җалғыз өзј јстейді. Ғурналаға vastаған әңгјмелерінде, misaldарьнда Крылов сол уақтынын кемеліктерјн, озвылықтарын, җаудықтарын сынады. Сол өмјрдјн туыл җексүгын җақтарын Крылов аіатаі, ваты әскереleidj. Ріеселерінде двогәндар қауымнын әдет-құрпын әсуалар кyledj. Осындаі җылы осын двогән җазуыслары Крыловты җек көреді, театрлар ріеселерјн қоимады.

Рускыннјн велгјлј әдеві җауларь Bulgarian, Grecтар Крыловқа җарсы сықар, онын өмјр вақи җастасыды.

Сол kezderde Петербурда, Мәскеуде әдевіет ујрмелерј воіусы edj. Ондаі ујрмелерде, көвјнесе сол kezdegj укмет құрылысына нем құраидь қарайтын, ол құрылысты онса көнјлј syimeitјн tendensialь вақтылақ әдевіетсјлер vastатын. Сондаі вјр әдевіет ујрмесјне Крылов тусе волды. Бұл әдевіет ујрмесјне Radiceev җақын җурусј edj.

1789 җылы Франсиада Ол революция воір, Франсиада монархиялық құрылыстың сапырақ ортасына тусе vastақпан kezj edj. Крылов җурналын дәл осы уақтына сықарған edj. Бұл җурнал, вјр җылы җасатай-ақ җавылыр қалды. Сонан 2 җылдан соң Крылов „Зritel“ degen җурнал сықара vastады. „Зritel“ дј Крылов җалғыз өзј сықарған җоқ, өзј сияқты ресмі укметке җығоі қавақ қарайтын җазуыслармен вјргјр сықарды.

1792 җылы „Зritel“ җурналыннң редаксиясына патса җандарьмдарь тјнту җургјзді. Осы тјнтуде җандарьмдар Крыловты тергеуге алды. Тјнту, політсия тергеуі Крыловты җаман sастырды. 1793 җылы тақь да „Петербор Меркуріј“ degen җурнал сықарса да, Крылов бүгүнөкьсындаі ромессіктер құрылысын, двогәндардын әдет-құрпын ваты сынаі алмады. Крыловтын қалаты өмјрдјн җексүгын җақтарын әскереleude тугедектер қалды. Ойткенј, франсуз қалқыннң Ол революциясыннң дүтпурјнен қолыққан Ekaterina

II патса Россиядағы әртүрлі тенденциялы, либералдық рјкјрлерге җол бермеитјн волды. „Петербор Меркуріј“ җурналы җавылыр қалды. Крылов қолыры Reseіdn setkerгј җақын җасыр кettj. Крылов провинсиада туды өзгерді, ол өмјрге нем құраидь қарай vastады. Ол, таидан қайты: Ромессіктер құрылысын сынаудын орнына, қайта оқпан воі ұрды. Соітјр, Крылов ескј құрылысқа җарсы кыресі вјр җолата қойды. Оқпан Radiceevтн өзјн-өзј өлтјруі, реaksиянын куннен кунге вел алыр өрсүі север волды.

Бүгүн қоыр кеткен misaldарьн Крылов 1805 җылдан vastар қайтадан қолға алды. Misaldарь, оны җүрт көзјне тусјрді! Крыловтын веделј артты. Крылов Олемін degen әдевіетсј двогәннн арғылы сарай тапына өттј. Патса Крыловты сарай адылына айналды. Оқпан җылы сапын көр pensia берјр туды.

Сарай қауымь Крыловты өмјрмен, саіасатпен јсј җоқ деп гөііір җүрді. Вјрақ, бұл өтјрк edj. Крыловтын өмјрмен де, саіасатпен де јсј воіусы edj, җалғыз-ақ ол јсјнен тылыр җурусј edj. Крыловтын сыты вүтјн, јсј тытјн edj.

Патса укметј Крыловты көкке көтерді. 1838 җылы Nikolai патса Крыловтын іубілейн өткјзді. Іубілейді патса җандарьмериясыннң vastықь граф Benkendorf ұымдасыды. Осы іубілейде „қалқ қаны, монархиясы адын“ есевјнде Крыловқа орден берјлді. Іубілей Крыловты ресмі сарай адылына айналды.

Крылов 1844 җылы өлді. Ол-өлгенсе ол җылына 11700 сом pensia алыр туды.

Крылов ромессіктер құрылысымен кыресpedj. Вјрақ, оны җек көрјр кettj. Крылов өзјннн тамаса misaldарьнда өмјрдјн tensјздіктерјн көсеттј. Ол өз дәуіріннн әлеуметтјк сүмдықтарын misaldарьнда ваты сынады. Вјрақ, онын misaldарьнын саіасі астарын, терең мазмұнын тусјнвеген сарай қауымь, Крыловтын саіасатпен јсј җоқ деп гөііттј. Крыловты оқыр көрген адам онын әвјр misалынан озын көреді.

Рускын Крыловты җақсы көрді, оны пақтыз қалқ адылы деп vastады. *Оқпан Satьвалдін.*

K V A R T E T

—Bərjmjz qaz-qatar vjr oʻbraibq,
 Al sonda sʻoqub anʻq muzikanʻn.
 Esektjn sozjn olar maqul kerdj,
 Oʻtʻbr qatar-qatar tartʻp kerdj.
 Kvartet qaitsedaq sʻqrai qaldʻ,
 Tʻndamai, sʻqpasa da tarta verdj.
 ʻZderj olai destj, vʻlai destj.
 Talastʻ vjr vjrmjen tʻvelestj.
 Tyk sʻqrai kyi aiaqʻ dauqa ai-
 nalyʻ.
 Baʻyldar vet aldʻna kʻp egestj.
 Olardʻn aiaqʻayna vʻlvʻil keldj
 Bʻrj aittʻ: dauʻmʻzdbʻ seccj, —
 dedj:

Bʻraqaiqa kvartetj keltjrp ver,
 Kyijmʻz kʻk ʻzyzjnde kʻccj, — dedj.
 Aitʻ tek, qalai-qalai oʻbraibq,
 Kʻrsetej qalai tartu vʻzge laibq.
 Jsteijk aitqanʻdbʻ ekj qʻlmai.
 ʻncj vʻlvʻil vʻlatoqa verdj vaibʻ.
 Muzikant volu ycjn en aldʻmen,
 Qovʻzdbʻ ʻaqʻsʻ tarta vʻlgenjʻ ʻʻn.
 Baiqaimʻn tʻm ʻreskel qʻlaqtarʻn
 Muzika cosʻoqandai tyrlerjʻn.
 Dostarʻm, aitarʻm az odan vʻten,
 Sozjmdj dep ʻymender, menjʻ
 veker.
 Qʻr vosqa tʻnd qʻvʻlyʻp oʻtʻroqan-
 men,
 ʻi, vʻlmeimjn muzikant sʻoqar ma
 eken?!

Erkʻn audaroqan: Qapan.

Bʻr kʻnj aiu, eckj, maimʻl, esek,
 Bʻrjgʻp kenes qʻrʻp, soz sʻoilese:
 — Bʻrjmjz vjr kvartet oinaibqʻsʻ,
 Kyi tʻgʻjʻp, ʻn qʻvʻlyʻp kesek-kesek.
 ʻlta, vas, notalardʻ taubʻ aldʻ,
 Qolqa albʻ qovʻzdarʻn qʻsaqtadbʻ.
 Saialar kʻn ʻstʻqta oʻtʻroqʻ
 Aqactʻn tasanʻna vʻlar vardʻ...
 Dʻnlenj tandantraqqa ʻnerjmen,
 Aiuandar oibʻ colaq, ʻnerj kem.
 Bʻrj ūrʻp, vʻrj tartʻp qovʻzdarʻn
 Bet aldʻ kʻnj voibʻ ʻurelengen.
 Diricʻer maimʻl vortʻ, vasqalarʻ
 ʻuezjn kvartetjʻn vasqaradbʻ.
 ʻiteujʻ ekjlenjʻ esjʻ ʻatʻr
 Ormanda olar kʻjmen ʻasqanadbʻ.
 Kvartet degen ʻerden sʻoqʻ almadbʻ,
 Mʻnjsjn mʻnʻn vʻraq ūqa almadbʻ.
 Ne qʻlsa oinamaqqa kvartetjʻ
 ʻzderjn ʻureledj, tʻrandadbʻ.
 Qʻr tʻrep qovʻzdarʻn tʻvandadbʻ.
 — Toqtandar, — maimʻl aittʻ,

— tubsqandar,
 Bʻz vʻitjʻp qʻqʻ-sʻqʻ oʻtʻroqanda,
 Muzika aittʻdarʻsʻ qalai sʻqʻsʻn,
 Tʻrʻndar, ʻailar qaita oʻtʻrʻndar!
 Aiu, sen qatar oʻtʻr esekpenen
 Ei eckj qʻr vet aldʻ sekektegen.
 Qoia tʻr, qatar oʻtʻr menjmenen
 Tartaiʻq kvartetjʻ esepnenen.
 Al endj, muzika da ʻzgeredj,
 Kʻzjʻr-aq ʻzgergenjʻ kʻz kʻredj,

Boilarʻn kyidjn ynj valqʻtqanda
 Bi viler tau men toqai ʻjberedj.
 Bastadbʻ endj qaita kvartetjʻ,
 Dʻrʻyldar taqʻ da kyi volmai kettj.
 Men-zen vor vasʻ qatʻp oʻtʻrdbʻ
 olar,
 Bʻje vʻlmai vjr sʻqraibʻn ne severtj.
 — Men tartʻm, — dedj esek, — kʻj-
 tʻranʻn.
 Qalqʻrʻ qos qʻlaqʻ qalmai ʻanʻ.

SARAN MEN TAUBQ

ʻmjrde vʻl ʻʻnjnde ʻngjme kʻp,
 Misalqa almaqʻsʻmʻn vʻreujʻ tek.
 Saran adam ūmʻtad ar-namʻstʻ
 Baiʻqʻtʻn vʻrjn ʻzjne alamʻn der.
 ʻasʻmda kʻp oqʻr em, men kʻ-
 tartʻ,
 Oibʻmda vjr sarannʻn tyʻj qartʻ:
 Ol ʻzj tyk jstemei, tek ʻyrtjʻ;
 Vʻlmeptj qanaqattʻ, ar, ʻnsartʻ.
 Volʻrtʻ vjr taubqʻ mal degende
 Tʻratʻn ʻmʻrtqalar kynde-kynde
 Taubrtʻ taubqʻ vʻlʻi kesek albʻn.
 Usaidʻ saran soqʻan dʻndegenge.
 Taubqʻ vʻlʻi albʻn tarqanʻna,
 Yide ūibqʻtar tekten-tekke ʻatqa-
 nʻna,
 Boisa eger vasqa vʻreujʻ mʻzdenered,

Sarannʻn tʻrmda vʻl maqtanʻna.
 Albʻndʻ taubqʻ tarqan azyqandʻ
 Bʻr kʻnj ʻlgj saran oloqa qaldʻ.
 Tavuqa tez vaiudʻn vjr severjʻn
 Sol saran ʻatʻp-tʻrʻp oi oilandʻ.
 Oiladbʻ: vʻl taubqʻ ʻarsam qaited,
 Jcjnen var albʻnʻn alsam qaited.
 Albʻnqa sʻqar albʻ sandʻqtardʻ
 Bazarqa sauda jsteuge vʻarsam
 qaited.
 Qoibʻna qʻsʻyldaʻqan rʻsaq aldʻ,
 Ar, ʻnsar, kʻnʻ vʻrj vʻlai qaldʻ.
 Var albʻnʻn teznen alamʻn der
 Saran, esjʻ taubqʻtʻn jcjʻ ʻardʻ.
 Jcjnen tava almadbʻ vjr de albʻn,
 Sʻm saran tysjnveitjʻn jstjʻn parqʻn.
 Qan-ʻsʻnʻna taubqʻtʻn qarap tʻrdbʻ,
 Oʻda almai ne volʻqanʻn jstjʻn artʻn.

2444239

(ERTEGJ ÖNGJME)

(Bash çirnalymızдын X sanında).

— Menin anamın saqan ümtılıb da qaşar emes. Oıña esnarse alma, aıağındıñ nıq vas. Saqan tietin pende çoq, — deidj vırkjı kele çatır Bolat dosıña.

Serge tyskennen keijn vırkjı aq ordasña üsır ketir qaladı. Bolat ordalardıñ keremet körinjsterjne tañıqanır vırkjı aitqan aqı setegj aq ordanıñ betke üstaidı. Aqıñdar qana ordanıñ esjgjn acaadı. Boıñın vıkjıgjn keregenjn kögmen vırdei äidjk aq sarvas vırkjı tördjn aldında Bolatın dosın ekj qanatın astıña alır, tımsıqmen iskelep otırdı. Bolat tysj suıq vırkjı körgen son äide qaitedj, der sosır ketedj. Bıraq, qanca qorıqanmen dosın aitqan esjnde. Attar vasır yige kjredj. Auızın asır, Bolatqa tar bergen älgj aqsarvas vırkjı Bolatın dosı üstai aladı. Ara deidj Bolatın dosı. Adam zat qorıq voladı, vaıqa, zeresj üsır ketpesjn der toqtai beredj. Sonda aqsarvas vırkjı aitqan eken: Balam men senin özjndj auızınan sıqarqan çoq edjm. Onı senen de artıq tavaiın der edjm. Auızınan sıtır, auızınan sıqaraiın der edjm. Onıñ ras, qorıqır sıtır, qoidım degen eken.

Sonın men ne kerek, Bolat vırkjı dosının yjnde vır az ömjrn ötkjzedj. Bır kunj Bolatın esjne keijn-gj el-çürtı tısedj. Özjnj dosın oıasa sıqarır alır, menin qaitqım keledj, ne aqıñ var, der aqı sırapı. Sonda vırkjı: Eijne qaitıñda qarıs emesjn. Cecen zarıqır otıqan sıqar tez çetujn kerek. Bızden ne qalaisın sonı al. Bıraq, sonda da qımas dosım volqan son saqan vır aqı bereijn. Sen menin cecemjn qasında çatqan qara qovdı kördjn ve? — deptj. Kördjm, deptj Bolat vırkjıke. Körsen sol qovdıñ qala. Sen sıremjn degen son menin ata-anam varın senin aldında saladı. Bıraq,

onıñ jcinde qara qovdı volmas. Qara qovdıñ talai dos qalap kelir ala-almai toñıqır ketken edj. Saqan verer, sen sıra. Onan vasqandıñ almaiın der otırır al.

Tañ ertengj dämnen keijn Bolat könjlndegj myddesjn aitır, vırkjıñ ata-anasınan qaituqa üñqsat sıraıdı. Talai çıldıñ berj dämdes volır yirenir qalqan Bolatın vırkjıñ yı jçj çıbergjsj kelmeidj.

— Al, Bolat-çan, qalaqanıñdıñ al, ne qalaisın? — deidj Bolatqa vırkjıñ äkesj.

— Men ne qaladıñ deisjz, azıñızdıñ körke valaiın, maqan qara qovdıñ qısañız men rıza, — deidj Bolat.

Qara qovdı degende vırkjıñ ata-anası ırır-ırır tısedj. Dostan mündai qalau estir körgen çoq edjk, der ekeuj vırdei qıncıladı. Bermeijn dese valasın qımaıdı, bereijn dese qara qovdı qımaıdı. Aqıñ, Bolatın dosı tençitjn volqanson qara qovdıñ Bolatqa beredj. Vırkjıñ anası qara qovdıñ Bolatqa üsına berir vılai deidj: Saq vol, qarıda orıq çer qalır sıtır, eijne varqan son eijnjñ aqsaqaldarıñ sıtır, vır qoidı solır qovdıñ sonan keijn ac.

Vırkjıñ el-çürtı men doctasır, Bolat vırkjıke mjnjr eljn jzdeidj. Kunjmen üsır kecke çaqın vır vılaqıñ qasına kelir qonadı. Vırkjı Bolatqa aitadı: endj otız kunçljık çerde auıñ var, maqan qaituqa üñqsat et. El-çürtına sälem ait, — der amandasır vırkjı jznce qaitır ketedj. Bolsa da kes volır qaladı qoi, onan da tıña sudıñ vasına çatır, tıñıqır alır, ertec ertemen tartqanım çon volar der Bolat sol kunj sol vılaqıñ vasına tıneidj.

Tañerten kun çana qana sıtır kele çatqan kez bolsa kerek, Bolat üñqsın asır oıanır vılaqıñ salqın suınan sıtır otıqanır-

da oqan oi tısedj. San çıldıñ sarqarı çahan kezir kele çatırın, otız kun degen nemene, däm vıñrsa äj-aq elge çetemjn. Aqıñ, tuqan-tıñqandarımnen qosılatın. Men keldj degen son qılaq estir çerdeglerdjn vırj keledj. Ne äkelçitj, Bolatın nesj var eken der sıraıdı. Men tıña taspañen köktegen qara qovdıñ olçam der kösetem. Onı çasır tıra almasır. Onıñ jcinen tyk sıqasa, onan da menin ölgem çaqıs emes pe? Öitir masqara volqanımca mıñın özjn kezir aqanda maqan ne qıladı: Osın jcinen sıqan, men vıñır-çagır keter deisjn ve? Al, tınekel acım der qaltasındaç cırasın qovdıñ köbesjn söge vastadı.

Qovdı asıñınan tört qavırqas tört vıjk qır volır, tavaiñ kenir, oırañ volır ketedj. Onıñ jcinen yır-yır çılıq, top-top tyie, tavaiñ tavaiñ sıtır, qora-qora qoi sıqadı. Çılıq kjsjner, tyie vızdar, qoi mañtar, sıtır mójreç çapan sızıñ vasına köteredj. Öngjmen qısqarta aitqanda qara qovdıñan sıqan ves tyljk mal qara qırtca qartar, dynie sızjn alır ketedj. Bolat ökjnjr çıladı. Söitir, özjnj qata jsjne ökjnjr, öksjgn vasa almai otıqanda sıtır çaqınan vıreu:

— E, valam neçır otırsın? Berj qara, at-çon sırasalıq, — deidj. Bolat çılır alqanda artıña vıñır qarasa, astında appaq aq esegj var, qolında sıdırmaqı aq asası var appaq qudai vır cal tır.

Bolat vastan ötken oqıqasın calqa vaian etedj. Cal oqıqada çete tysjngennen keijn Bolatqa aitadı: Sıraqım ot közdj öttj çjgt ekensjn, qovdıñ malıñdıñ qaita qamar bersem, atıñ ne çaqıñdı etkendeisjn — der sıraıdı.

— E, ata, valañ vır ködene çarar, qorıqanır, — deidj Bolat calqa. Cal esegjnen tysjr, vırdeñe der

Bolat sapar segir Baçym ханның қызын іздеп сүге береді. Аиақындағы етгігі пара-пара воһр сүтһһр, таванын тас тһһр, қыр-қызы саға қара қыладь.

Екј дјзесјн сһһр, васын төмен салыр, іен даллада ызаланыр сьлар отыр еді, аспаннан санқ-санқ ете қалқан вайақы вуркјт досьның даусь қылақына сар ете тьседі. Көз salsa, вјк қиادا көвелектеі воһр һһр сурген вјр қһһр. Во'ат қуанады. Қалықтар һһр Bolattың дось қара вуркјт қасына қонады.

Екеуј амандасыр воһранның кейн, вуркјт досьна аитады: Сарагың қайғыһр волада. Қоғьра, сақан менјң аитарыт мынау: осы арада вјр вайдың көсј келеді, кеcegј қара қапығыда қойларь ақыр кетіп, қойдың қас етј-аі деп зарьқыр келеді. Көзј мен эідкј семјз ту қой воламын. Сен менј сөтектер сур, олар сенј көрјсјмен ортаға аһр қойыңды саудалады. Қойыңның қып қанса dese, вјр сьлқы де. Олар қайсе де сенјң қойыңды сьлқы беріп алады. Сьлқы дегенмен јгј сьлқы бере қоймас, сенјң алдына үс тайдың тандауын салар, көк тайдь мјң де сөңне тarta бер. Өзјм артынан сөтемјн деіді.

Көр ұзамай Bolat көкке kezdesedj.

— Аі, бала, қойыңды сатамысың!— деіді көс васы.

— Сатамын.

— Қақы не?

— Вјр сьлқы,— деіді Bolat ортаға аһр саудалауыларға.

Bolattың алдына үс тай әкеледі. Көк тай Bolattың көзјне оттай васылады. Мына көк тайдь берсең ризамын деіді Bolat. Айтқан уәде вар, көк тайдь мјңјр Bolat ветјнсе тarta береді. Кестетіп келіп, аул вјр келсјк судьң васына қонады. Күн

вәлт, јңјр қараңқыһр воһса керек, вайдың вјр сјгјтј тас дјрменге қара рьсақты қапыр қойды вауызданақыһр воһр қатқанда сьвјң қалдыһр, вуркјт сьтһр береді. Артына қараса, сьвј қатыр қойь соқ. Айнала қарар қойды тава алмады. Аул екј қақ воһр, таң атқанса төвелеседі. Вјреуј сен алдың қойды деіді. Екјнесј сен алдың деген, һһспен таң атады. Вуркјт Bolattы қыһр сөтјр, екеуј көк тайға мјңгесјр сарар сөгеді. Вјр күнј вуркјт Bolatқа аитады. Baçym ханның қызының қолға тьсуј қып. Опың әскерј вар, вјздј қыһр тастады. Әйтседе, қызды қолға тьсјгу вјзге қып воһмас. Ханның қызының төрт аиақы тең васыған, қауған қардан да арпақ ақ ведеуј вар еді. Сол ведеуј сауыр келе қатыр, отқа сьқыһр өлгенјне вьгјң ол күн вольды. Ханның қызы сол ведеу вьсјне қатты қайқыруда. Bazarдан сол ведеудеі ведеу kezdespei сур. Eger, өз ведеујндеі сьлқы kezdesse, seksen мың дјллә беріп алар едім деіді. Erten вјз ханның ауһна сөтемјз. Мен ханның қызының ақ ведеујнен аумақан, ертоқтытмы алтын-күмјспен қабылған ақ-воз ведеу воламын. Менј сөтектер сен базарға вар. Мен васынды аһр қасыр, сенјң алды-артыңды оралыр отыратың, аузымнан ақ көвјк сасамын.

— О, сјркјң, ат воһсаң мынау вольдай вол...

— Вүл сияқты сурет воһр сьлқы маһ туады екен desedj. Саудаларайтыһр воһмады.

— Атына не сүраисың dese, 80 мың дјллә де. Екј айтпа. Ханның қызы kezdesedj де 80 мың дјлләң береді де алады. Содан кейн сен сөңне тarta бер. Өлмесем артынан сөтемјн деіді вуркјт Bolat досьна.

Ertenјнде-ақ ақ-возды Bolat сөтектер базарға варады. Ақыһр не керек ханның қызы 80 мың дјллә беріп Bolaitан ақ-возды сатыр алады. Ханның қызы кеcke серуенге сьқады. Ақ-воздың қорғасына қызықыр ерсјлј-қарсылы қорғалатыр сур-

gende аузынан ақ көвјгјң сасыр, васын јсјне аһр, васына әі vermei, ақ-воз сөнеледі. Тјзгјңн тarta тоқтата алмады. Тьсейн dese қылар өледі. Амаһ соқ ханның қызы қайқыр ақ-воз вьсј тarta береді. Ханның уәзјлерј тьнјмен јздеіді, вјр-ақ ақ-возды да, қызды да тава алмады. Воз ведеу воһқан вуркјт Bolatқа сөтеді.

Bolat, ханның қызы, вуркјт, көктай төртеуј келе қатады. Erten calға сөтемјз деген күнј вуркјт Bolatқа аитады: Мына ханның қызын өлген аһр кет, calға мен қыз воһр вараһн, менј арағ. Менј көрген соң ол қайты қуанағ. Esј сьқыр кетеді. Сен не айтсаң іа-іа деі бергеннен васы еснәрсе айтпас. Вјрақ, сен менј берерде calмен сертесјр бер. Calға айт, егерде қасыр кетсе, менен көрмеисјң ве, де.

— Көрмеімјң, көрмеімјң, көрмеімјң деп үс қайтара аитады. Сонан кейн менј бер де ауһна тarta бер. Өзјм артынан сөтемјң, деіді вуркјт Bolatқа.

Қызды көргенде cal қуаныр Bolattың арқасынан қақады. Өмјрјңде мұндай қызықты көрмеп едім, сен көрсеттің деп қуанады cal. Bolat аитады calға:

— Қасыр кетсе менен көрмеімјсјң?— деіді.

— Көрмеімјң, көрмеімјң, көрмеімјң деп cal үс реі қайтарады. Қызды calға тасыһр, Bolat ханның қызын ертјр ауһна тartaды. Ertenјне вуркјт Bolattы қыһр сөтјр аитады: Cal дауластуға келер. Ол, елдјң варық cal-сауаның сьһр сенменен айтсады. Менјң саңқыдаған даусьм сьқады. Сол нақытта sender calды қақыһр тастар тарай берјңдер. Аспаннан ақыр келіп, јлр әкетіп, соғарьдан сөрге тастар өлтјремјң деіді. Ertenјнде cal келіп, елдјң бала-сақасына сејн синар аһр айтсты. Bolat пен calдың айтсы қыза вастақанда аспаннан саңқыдаған вуркјттјң унј естјледі. Көр ұзамай көздјң һһнда сурген вуркјт сөрге қарай тьйілр келіп тьнақытмен calды јлр ала сөнеледі. Көз һһнда тоқайдың қарасындай воһр көрјген kezde сөрге тастар сьбереді. Сөрге тьсјр cal кыл-пара волады. Еі воһр calдың ордасын вүзады. Azар тартыр қатқан адамдарды восатыр, calдың қазнаһн оларға вјрдеі воһр береді. Bolat ақыһр осылай мұрадына сөтјртј.

QART PEN TAPQYR ÇJGJT

vyrъ çolda eken. Sol araqqa vular da kelip tysip, qavьrqa qoьp volqanca oьrьp kɵppen vьrge qurap oqьp, el tarai bergende vular da atьna mьnjьp çɵnelip kele çatьp, çjgjt taqь da:

— Ata, əlgj adam ɵlmegen eken deidj. Qart oilanьp, ia qudai mьnanьn kesapatьnan qutqara kɵr, kɵrge kɵmьp tastaqan adam ɵlmei me eken? Vul ne degen aqmaq deidj.

Kyn kec voladь, qart uijne kelip tysedj, çjgjt vьrge tysken son amal var ma, kynj voьь çoldas volьp kele çatьp, qondьrmaimьn dei almaidь. Jcjenen unatpaidь, qonaqtь uijne engizip tastap, ɵzj dɵretьn alьp, namazьn oqidь. Voi çetken çalqьz qьzьn saqьrьp alьp: çьraqьm, menjmen vьrge uige vьr çjgjt keldj, sonь kytьnder, çaqьs taqam vergiz. ɵzьn çanьna varma, sɵzьnde kesapatь zor adam, — deidj.

Qьz tamaq əkelip verip sɵilesip vaьqasa, sɵzj bek maqnalь, kɵrgen adam qьzьqqandai. Cahzada qьz: iarymau, əkemnьn aitqanь mьnadan vasqa çjgjt voldь ma eken, dep oilap əkesjne kelip:

— Əke, sjzven erip kelgen çoldasьnьz ekj kьsj me, çalqьz va? — deidj. Əkesj: çalqьz kьsj edj, deidj. Qьz: Onda qonaq yide oьrəqan sol ma? — deidj.

— Əkesj: iə, — deidj.

Qьz: sɵzьnde kesapatь zor adam degenjnz osь volatьn volsa, mьnan qandai kesapat kɵrdjnz? — deidj.

Qart: oivai, çьraqьm onьn kynj voьь sɵllegen sɵzьnde kesapatьsьz vьr sɵzj çoq. Əuelgь sɵzj sol, menjnd artьmnan kelip: çol qьsqartaiьq — dedj. Men, çol qalai qьsqaradь dep edjm.

— Vьrjnzdz vьrjnz kezek arqalar oьraibьq, — dedj.

— Men onь, ol menj qalai arqalamaqьz dedjm?

Munьsь vьlai tursьn. Onan ɵtip pьsjp turgan egjnge kez kelip — ata mьna egjn çeljnip qoiquan va, çeljnegen ve? — dep sьradь. Oьlmai turgan egjndj kьm çep qoiaidь dedjm men.

Vьr kьsj ɵljp, tavьtqa salьp qoiquanь apara çatьp eken:

— Ata, mьna adam ras ɵlgen ve, ɵtjrk ɵlgen ve? — dedj. Qavьr çolda eken, vьz de sol araqqa tysip topьraq salьp, vetjn çauьp kettjk, kele çatьp edjk:

— Ata, çanaqь adam ɵlmegen eken, — dedj.

Mьne, osьndai aur tɵrt kesapatь sɵzjn estjdm, deidj. Sonda qьz oьrəqanь:

— Əke vul kesapatь sɵz emes. Bek zor maqnalь sɵz. Sjz onьn aitqan sɵzьne tysjnegen ekensjz. Onьn vьrjncj sɵzj — kezek arqalaysьp oьralьq degenj kezek əngjme aitьp oьraibьq degenj, çol qьsqarəqandai volьp tьz çetip qalamьz degenj. Ekjncjsj — mьna egjn çeljnegen ve, çeljnegen ve dep sьraqanь — vaidjkj volsa, ɵz kɵljgьmen kьsj çaldap çьrьp, ɵz tьqьmьmen saladь qoi, erten ɵzjn qaznasьna tysedj. Ol çeljnegen volьp sanaladь. Kedeidjkj volsa, ol sorь tьqьmdь nesiege satьp aladь. Kɵlktj çaldap çьrtьradь qoi, vorьctan asьp ɵzьne nesj qaladь, cikjdei çep qoiquan voladь qoi degenj eken.

Ycjcncsj — ana ɵlktj ɵtjrk ɵlgen ve? Çьn ɵlgen ve, — dep sьraqanь, valasь var ma dege j eken. Sjz çauap qaitarmaqan son, ol adamь qavьrqa salqanda onьn valalarь vasьnda varьqь vьljnьp çьlap turgan çьqar, onьn ɵlmegen adam eken degenj sol ucjn volu kerek. Artьnda valasь var adamnьn atь ataladь da, ol ɵlmeidj degen sɵzj eken. Sjz ol arasьnьn çumvaqьn cece almaqan ekensjz degen son, qart qata oilaqaqanьna təuve qьr çjgjtjn qoьn istap, qarь ɵtjnьp, men senjn aitqan sɵzderjnc tysjnc almai, jcmnen saqan qattь qьp çьr qianatьnda volьp edjm, oivai emes, sen ɵte maqnalь adam ekensjn, menjnd qianatьma ьzalsьq qьl dep çana menjnd qьzьm saqan miarьq eken, sen vьqan kyieu voluqa laibьq adam ekensjn, dep qьzьn soqan bergen eken.

Çinaqan: Çaqьrvieo.

Vьr qart adam — ɵzj qalьm volu kerek, vьr caharqa varьp, qaitьp uijne kele çatsa, artьnan vьr ças çjgjt keledj. Kele çatьp, çɵn sьrasa qartьn uij sol çolda voladь eken. Çjgjtjn de varatьn çɵnj solai qarai eken. Əj-berj çyrgen son, çjgjt: „Ata çoldь qьsqartaiьq“, — deidj. Qart: çol qalai qьsqaradь? — deidj. Çjgjt, çoldьn qьsqarubьnai, ekeujmьz vьrjnzdz vьrjnz kezekpen arqalasaq, qьsqaradь? deidj. Cal jcmnen oilaidь, iarymai mьnau vьr kesapatь adam volmasa edj, sɵzjnьn tyrj çaman eken, kezek arqalaisьq? — deidj. At-matьm men menj vul qalai arqalaidь, dep oilap, vetjne açьraibьp qarap qoiaidь. Onan ɵtip kele çatьp edj, aldarьnan pьsjp turgan egjn kezdesedj. Çjgjt: ata mьna egjn sjzdn eldjkj me? — deidj. Qart: ia deidj. Çjgjt: iesjn vьlesjz ve? — deidj. Qart: vьlemjn, — deidj. Çjgjt: olai volqanda, vul ɵzj çeljnip qoiquan egjn ve, çoq çeljnegen egjn ve? — deidj. Qart onьn vetjne taqь da açьraibьp qarap qoiaidь.

— Iarymai mьnanьn vьr sɵzьnen vьr sɵzj artьq voldь-au! Pьsjp turganь mьnau, oьlmai çatьp mьnь kьm çel qoiaidь? — dep oilaidь qart.

Onan ɵtip vьr elge kezdesedj. Vьr ɵlgen adamь çanazasьn oqьp tavьtqa salьp kɵterip, qavьrqa qoiquanь apara çatьp eken.

Çjgjt: ata, mьna kьsjnz vьlesjz ve? — deidj.

Qart — vьlemjn, — deidj.

Çjgjt: vul ɵzj ras ɵlgen adam va? Çoq ɵlmegen adam va? — dep sьradь. Qart çauap qaitarmaidь.

Kɵterip əkele çatqan ɵlktjn qa-

NEGE BŪLAI ATALDŪ?

„Okean“ degen sözdñ negjzj Finikidñ „og“ volmasa „ogen“ degen sözñen sьqqañ, mñññ özj „varьqьna qũyьlatьn“ degen maqñnada. Al, keivj oqьmьstьlar „okean“ sumeridñ „uzinna“ degen sözñen sьqqañ, bũl döngelek degen maqñnada degendj aitadь.

ATLANT OKEANŪ

Atlant ökeanьñ vürññ Batьs ökeanь, keide Soltystjk ökeanь dep атаqan. Mñññ kəzjrgj atь erte zamandaqь grektññ aqaindь—geroilar Atlante men Prometei turalbь ertegjñne vailanьstь. Bũl ertegjde

çönge kelmegenj ycn adamdardan qũdaidьñ tartьp alqan otьñ Prometei aspanqə varьp qaitarьp alqan, al Atlant aspanьñ özjn çenjьp, qararьp alqan. Mññ kergen sũmьrai qũdailar „adamdar vjzven teñ kele bastadь“ dep bũl geroilarqə tjsññ qairap öctesedj. Olar Prometeidj Kavkaz taubьññ vjь vjьk çotasьmen vastьrьp tastaidь da, oqan kundjz, tynj qarqьs aitьp, çala çavadь. Al, Atlantь (aravtar-da Atlas deitjn patca volqan) qũdai qol-aiaqьñ sьñçьrlar tas taubьna taubьp, məngjge erkjndjk berjmesjñ degen. Aravtar Atlas taubьndaqь tas vor qatqan en vjьk sьñdь Atlas patca dep esepregen. Sondьqtan, Atlas taub var Afrikaññ Soltystjk-Batьs çaqasьndaqь sudь Atlant ökeanь dep atar ketken.

1650 çьñ Gollandianьñ geografiь Bergard Varenì bũl атаqьtь vьkññ əlemge çaiqan.

TIXI OKEAN

Ūñ Mũqit tenjzj dep ataladь.

Evropalbьqtardьñ jcnde bũl ökeanь vjьjncj ret tapqan İspanianьñ tenjz çuzucjsj Vasko De Balvao degen kjsj. 1513 çьñ ol Palamskidj voilar keljьp, onьñ en çnjьkergen tũsьnan, çalpaq tenjz dj koredj. De Balvao bũl tenjz dj Ontystjk tenjzj dep атаqan. Segjz çьñ ötkenson Ferdinand Magellan deitjn portugalets Ontystjk tenjzjmen vjьjncj ret çuzjьp, Tьmьq (Tixi) tenjzj dep атаqan.

Öitkenj, otь çerden Filipp arabьna deijn osь tenjz arqьñ 100

kyn çuzgende vjь ret te voran volmaqan.

Fransuz geografiь Biuctьñ ūsьñsь voьnsa, 1756 çьldan vastar Tixi tenjzj Veliki dep атаqan. Öitkenj, dynie çuzjndegj en ylken tenjz—osь tenjz eken. Sөitjьp, osь kynde bũl tenjz—Ūñ Mũqit tenjzj dep ataladь.

Sodan vastar, geografiada bũl tenjz djñ ycn atь da: Ontystjk tenjzj, Ūñ Mũqit tenjzj dep ataladь.

INDIA OKEANŪ

Bũl ökeanьñ India dep ataladьñ sevevj, vьkññ India eljn voilar aqadь. India ökeanьññ Soltystjk-Batьs çaqьnda osь ökeanqə qũiatьñ Ind deitjn özen volqan, sөitjьp, ökean osь özenñññ atьmen atalьp ketken.

„Ind“ degen sөz erte zamandaqь India qalqьñññ „Özen“ degen sөzj.

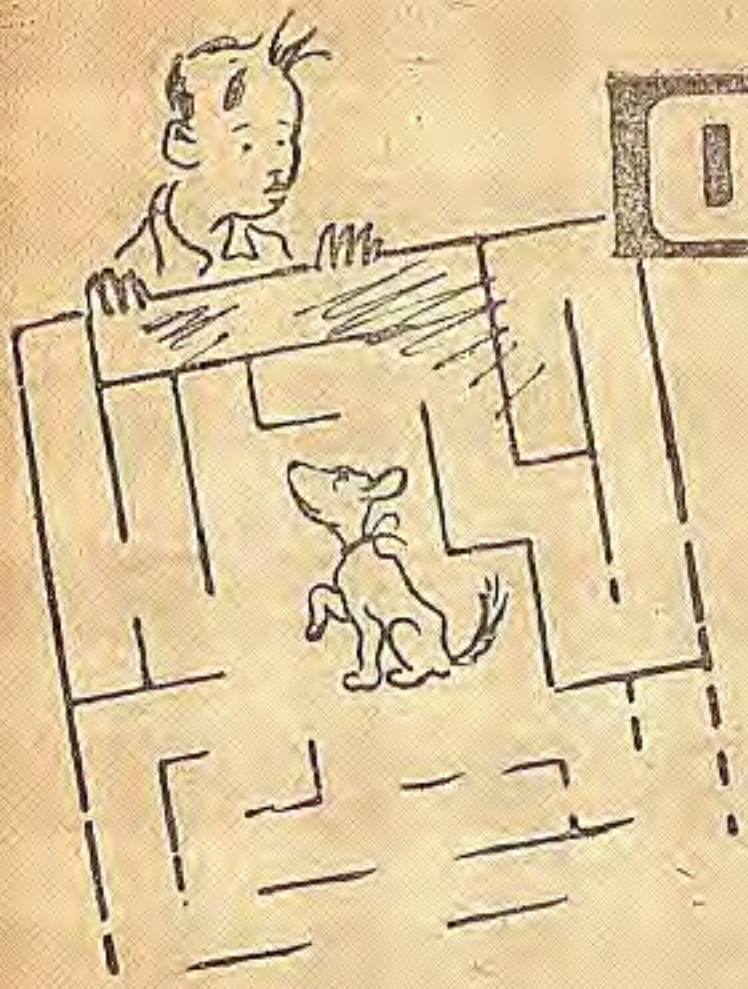
SOLTYSTJK MŪZ OKEANŪ

Soltystjk Műz ökeanь Soltystjk poliustьñ ortasьnda. Keide mñññ Poləni çana Arktika tenjzj nemesə ökeanь dep te ataidь (öitkenj, Arktikanь voilar aqadь).

Erte zamanda çerdññ Ontystjk çaqьndaqь Ontystjk poliustь ainalasьnda Ontystjk Műz ökeanь, is volmasa Antarktikalьq ökeanь var dep torçьlaqan.

Kəzjrdə Ontystjk poliuste ökeanьñ çoq ekendjgj məljm volьp otьr. Onda qũroqə çer var, o Antarktida dep ataladь.

О П Л А Н , Т а р

САРДАЛАР

I.

Біріңсіз—сөз аты,
 Екіңсіз—қалжың сөз.
 Екеуің қосқанда еліміздегі ең
 үлкен көмір кені.

II.

Біріңсіз—адамның қастық сағы,
 Екіңсіз—ардақты бұйым.
 Екеуің қосқанда қазақтың атақты
 қиссасының аты.

III.

Біріңсіз—маң аты,

Екіңсіз—зат есім.
 Екеуің қосқанда Қазақстан-
 дағы атақты курорт.

IV.

Біріңсіз—ат тұрмань,
 Екіңсіз—адамның дене мүшесі.
 Екеуің қосқанда бір әдемі
 өзен аты.

V.

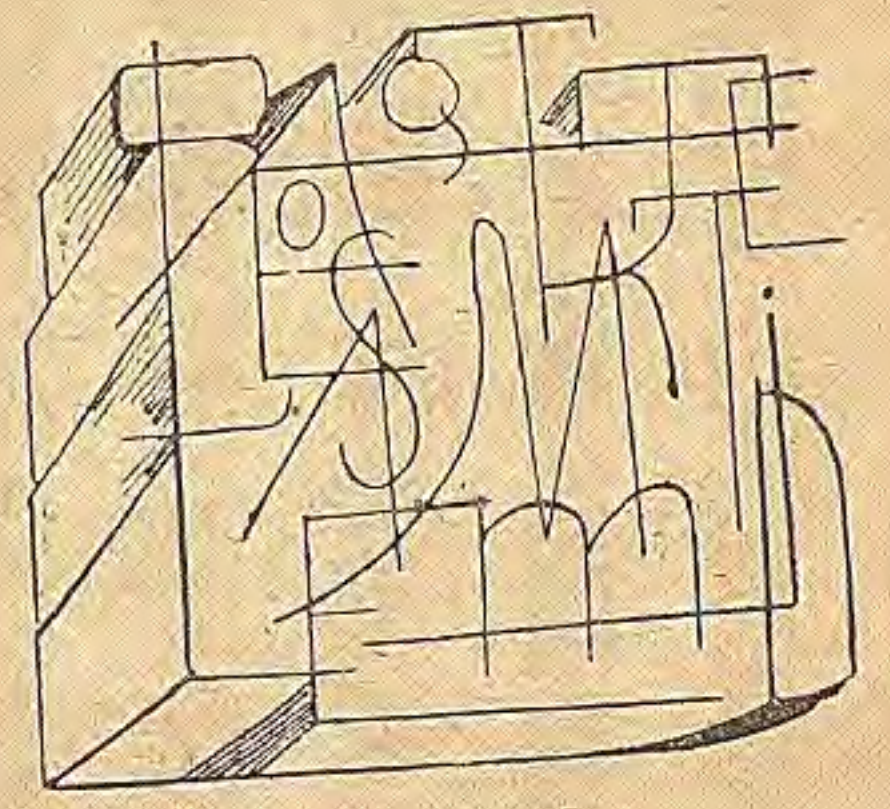
Біріңсіз—заттың тьсы,
 Екіңсіз—бас кийім.
 Екеуің қосқанда СССР дағы бір
 автономиялы республиканың аты.

ҚАЗАҚТЫҢ ҚАЛҚ ҚҰМБАҚ-ТАРЫНАН

1. Асы заты ұзын қолдай ақылдан,
 Ісінде бір қыбек тарам тақылдан.
 Айсыз қара түнде сұлу әдемі,
 Нұрын төгір құртқа таңдай қа-
 қылдан.
2. Бір тақты бар дүниеде әркім
 бір,
 Ол тақты құмбат емес әркім
 мінер.
 Мінерінде төмендеп келеді екен,
 Мінір алқансон қоғары көтерілер.
3. Адамды тартып алар көрсе көзі,
 Мелсір қарап тұрған болмай
 сөзі.
 Қанына барған кісі қосарлап
 Қолымен қалсаң тыртқы сұғар
 көзі.
4. Қамалы бір сарайда көр қол
 қатқан,
 Далаға сұғандары мылтық ат-
 қан.
 Салмағы аз, бұл сарайдың көр
 қолында,
 Ойлапты міл кісі мұны тарған.
5. Дария асты тақтай, үсті тақтай,
 Үйрегі қырма төрт қонған бақ-
 қай.
 Үсінде бір бірне қарсыласыр,
 Соқтырай ұсады екен қанат
 қақрай.
6. Толқыр-толқыр судай ақыр,
 Ес нәрсені кетпес қақыр,
 Көз көрсе де қол ұстамас.
 Қаратылған мұнса нақыр?

ҚҰМБАҚ СҰРЕТ

Мұна бала ойнап сүйір, бір ақас-
 тың түбіне келсе арқандар қойы-
 лан бір дөңгелек темірді көреді.
 Әр-бері ойлапты темірді босатыр
 алғысы келеді. Бірақ, қалай боса-
 тыр алуды білмейді. Кәне сіздер
 босатыр алғыңыздарсыз?

Мінекі, сіздің алғыңызда айқы-
 ндық сұзылған сурет тұр. Осы сурет-
 тен сөз қығастырып сұғарғыңыз да,
 оқыр көріңіз.

ҚҰМБАҚТАР

I.

Аласа қана терек
 Терек сайың бұтақ.
 Бұтақ сайың ұя,
 Ұя сайың құмтырға.

II.

Қыс қатады
 Қаз тұрады,
 Қол-айағы қоқ болса да
 Тік тұрады.

М А З М Ò Н Ъ

	Beti
XXII çы (Bas maqala)	1
Адаев Е. — Ёль отандь syiemjn (ölen) . . .	2
Сағдытбаев. — Октаврдjn ильмьп (ölen) . .	2
Сағабаяев Х. — Қызы Армия оларды азат ettj (ocerk)	4
Ваганов Е. — Вақтыттың сен выгjn (ölen) . .	7
Нұрбаев М. — Көгер eljm (ölen)	8
Сегжров Т. — Достарға қат (ölen)	8
Сәрсенова. — Октавр (ölen)	8
Молдақасев Қ. — От арба (ölen)	8
Омаров Е. — Серт (ölen)	8
Ә. Сатмақамбетова. — Қасым (ocerk)	10
Әбілов Д. — Стурман (поема)	12
Қонақбаев Қ. — Tankister (әңгjме)	14
Авдрахманов Т. — Pioneer (поема)	15
Сатыбалдин Қ. — Қылов	17
І. А. Қылов. — Kwartet (misal)	18
І. А. Қылов. — Сараң мен тауық (misal) . . .	18
Амangeldin Р. — Ekj dos (erтеgj)	19
Қақырбаев. — Qart pen tapқыр çjgjt (erтеgj)	22
Nege vïlai ataldы?	23
Oılan tap	24

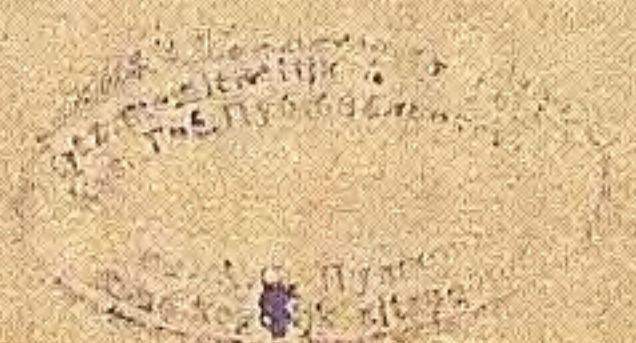
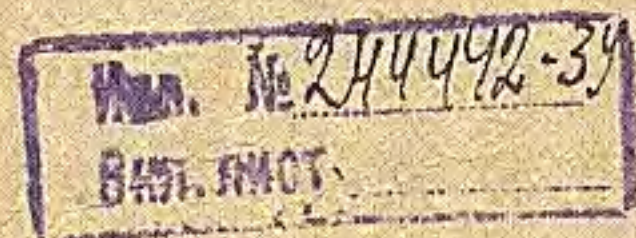
Redkollegia: Amangeldin R. (çauapты редактор)
 Seilxanov X.
 Raximov Ç.
 Slanov Oj.
 Sатыбалдин Q.

Texnikalyq redaktor F. Samatoxin.
 Çauapты корректор Z. Esqaliev.

Өндjрjске 25/X—1939 çылы тарсытылды. Basуға 1/XII—1939 ç.
 rıqsat берjldj. Kөлемj 3 vaspa тавақ. Qағаздың formatы
 70×108. Тиражы 3530 дана. Glavlit uәkjlj № 2622.

Redaksianың adresj: Alma-Ata, Furmanov prospektj 49-yi,
 Telefon № 44—93.

Alma-Ata qalasындағы Poligrafrestjn Kjtaptar vaspaqanasында
 насылды. Baspaqanalық zak. № 941

BALALAR ӨZ ÇURNALDARЫN „PIONERGE“
1940-çыла

ÇAZЫЫNDAR!

Balalar, sizder warijmen de qamtamasыз etjgenszder. Sizderdjn den saulqtarыnz çaqсы, kycтерjnз mьqьm, mektepterjnз var, oqu quraldarь çana onьn aspartarь sizderde tьptj көp. Muzeige, teatroqa, kinoqa barsaңызdar esjk acьq. Sizderge endj, Lenin aitqandai: „Oqu, oqu çana oqu“ qana qaladь.

Otlicno oqu—sovet balalarыnz ardaqь isj. Kjkentaыnan-aq vьljmdj, qььmь, эr narsenj vьluge ыmььu—өskende çaqсы kьsj volamьn degen balalarьn adetj. Bül çөnde vьzdjn balalarqa arnar cьqaratьn көrkem әdәbiet çurnalьmьz „Pioner“ özjn onьmьndaqan oqucььna көmek beruge tььsadь. Çana cььdan bastar qььzqь povester, qььsa әngjmelер, vьььnqь çana көzrgj saiaqattar çaiьnda ocerkter, vьzdjn elьmьzdn qalqtarыnz tьrmьь турalь, qььm, texnika, sport çaiьnda da, sovet balalarыnz өmьrj çaiьnda da materialdar vasьp oтьratьn voladь.

Çurnaldьn qozqaitьn taqььь көp. Sol vasqan өlenderj, әngjmelерj, pieselerj, maqalalarь arqьь balalarьn otlicno oquьna, tәrtьptj, mәdeniettj, vьljmdj, adal, өз qalqьn, өз otanьn syietjn çaqсы adam volьp өsujne көmektesu.

Sondьqtan, varьq mektepterdn oqucь balalarь, pionerlerj өз çurnalь „Pioner“ dj çazdььp aldratьn volu kerek.

Çurnaldьn vьr cьььь 6 som, 6 айьь 3 som, 3 айьь 1 som 50 tьjn. Çeke sanь 50 tьjn.

Çurnalqa varьq „Soiuzpecat“ oьndarьnda, posta vөльnderjnde, kioskalarda, soiuzpecattьn arnauь өkjderjnde çazььuqa voladь.

Balalar, vьrjn qalmai өз çurnaldarьq „PIONER“ ge çazььdar, çazььdar, velsendj oqucьь volьndar.

Бақасы 50 тиң.

АСТАНА
ПР. ЛЕНИНА 11
ГОС.ПУБЛИЧ. БИБЛИОТЕКА

№ 7.10.100000